

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2023

Karolína Šimoníková

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

**Legitimita násilné odbojové činnosti: případ bratří
Mašínů**

Bakalářská práce

Autor: Karolína Šimoníková

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Vedoucí práce: Mgr. Sylvie Bláhová PhD.

2023

Hradec Králové

Zadání bakalářské práce

Autor: Karolína Šimoníková

Studium: F20BP0264

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: **Legitimita násilné odbojové činnosti: případ bratří Mašínů**

Název bakalářské práce The legitimacy of violent resistance: The case of brothers Mašins
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá problematikou násilné odbojové činnosti, a to na příkladu skupiny bratří Mašínů v kontextu legitimacy odboje proti nedemokratickým režimům. Nástup komunistického režimu během února 1948 vzbudil velká očekávání u části československé populace, avšak našli se i jedinci, kteří se změnou režimu nesouhlasili a rozhodli se proti němu vystoupit. Ve společnosti nepanuje jasný konsenzus na čin provedený touto skupinou, a některými autory je označován za kontroverzní. Cílem předkládaná práce je vyhodnotit míru legitimacy činů této odbojové skupiny během přechodu z Československé republiky a Německé demokratické republiky do Západního Berlína. Pro splnění nadefinovaného cíle je bakalářská práce rozdělena do několika částí. V teoretické části je komplexně představen pojem legitimacy ve vztahu k násilné odbojové činnosti, dále historický kontext doby a problematika třetího odboje. Praktická část důkladně analyzuje jednotlivé činy členů skupiny a vyhodnocuje míru legitimacy celé odbojové akce.

Padevět, J. (2018). *Odbojová skupina bratří Mašínů*, Academia: Praha

Mertlík, V. (2020). *Mašínovi: ve stínu šibenice*, Universum: Praha

Novák, J. (2011). *Zatím dobrý*, Argo: Paseka

Veber, V. (2014). *Třetí odboj: ČSR v letech 1948-1953*, Univerzita Pardubice

Veber, V., Bureš, J. a kol., (2011)., *Třetí odboj. Kapitoly z dějin protikomunistického rezistence v Československu v padesátých letech 20. století*, Aleš Čeněk s.r.o.: Plzeň

Radosta, P. (1993). *Protikomunistický odboj*historický nástin*, Egem

Zadávací pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Sylvie Bláhová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 31.5.2022

Poděkování

Tímto bych velice ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Sylvii Bláhové, PhD. za ochotu, cenné rady a za připomínky v souvislosti se zpracováním bakalářské práce. Dále bych tímto ráda poděkovala Zdeně Mašínové za příjemný rozhovor, který doplnil celkový pohled na její dva starší bratry a Jiřímu Bartákovi za soukromou prohlídku s komentovaným výkladem v Mašínově statku – Památníku tří odbojů.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucího) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 26. 6. 2023

Anotace

Šimoníková., K. (2023). Legitimita násilné odbojové činnosti: případ Bratří Mašínů. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta: Katedra politologie

Bakalářská práce se zabývá legitimitou činů provedených odbojovou skupinou bratří Mašínů. Pro splnění nadefinovaného cíle práce využije zhodnocení legitimacy režimu vedeného Komunistickou stranou. Práce bude rozdělena do čtyř částí. V první části bude představen pojem legitimacy a následně popsán jak z pohledu deskriptivního (Weber), tak z pohledu normativního (Simmons, Locke, Beetham). Druhá část bude pojednávat o historicko-politickém kontextu vymezeného od roku 1946 do roku 1953. Detailněji se práce zaměří na dva důležité historické milníky, kterými jsou volby do ústavodárného Národního shromáždění v roce 1946, a na ně navazující politická krize vrcholící v únoru 1948. Pro uvedení konkrétních příkladů legitimizace režimu budou v této části také představeny protestní akce pořádané skupinami podporující nastupující režim či naopak režim kritizující. V třetí části budou popsány odbojové akce skupiny bratří Mašínů odehrávající se na území Československé republiky. Čtvrtá část práce aplikuje konkrétní historické události do prací nadefinovaných výroků tvořících rámec legitimacy režimu.

Práce bude odpovídat na následující výzkumné otázky:

- **Lze považovat komunistický režim do roku 1953 na území Československé republiky za legitimní?**
- **Do jaké míry lze protirežimní činnost odbojové skupiny bratří Mašínů považovat za legitimní?**

Klíčová slova: legitimita, odbojová skupina bratří Mašínů, Komunistická strana, volby do ústavodárného Národního shromáždění, Třetí odboj

Annotation

Šimoníková, K. (2023) Legitimacy of violent resistance activity: the case of the Mašín brothers Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2020, Bachelor Thesis.

The Bachelor Thesis deals with the legitimacy of the feats carried out by the resistance group of the Mašín brothers. In order to achieve the defined objective, the thesis will use an evaluation of the legitimacy of the regime led by the Communist Party. The thesis will be divided into four parts. In the first part the concept of legitimacy will be introduced and then described from both a descriptive (Weber) and normative (Simmons, Locke, Beetham) perspectives. The second part will discuss the historical-political context from 1946 to 1953. In detail, the thesis will focus on two important historical milestones, which were the elections to the Constituent National Assembly in 1946, and the ensuing political crisis culminating in February 1948. In order to provide concrete examples of the legitimisation of the regime, this section will also present protest actions organised by groups supporting or criticising the emerging regime. The third part will describe the resistance movement actions of the Mašín brothers' group taking place on the territory of the Czechoslovak Republic. The fourth part of the thesis will apply specific historical events to the thesis's defined statements forming the framework of the regime's legitimacy.

The thesis will answer the following research questions:

- **Can the Czechoslovakian communist regime until 1953 be considered legitimate?**

- **To what extent can the anti-regime activities of the resistance group of the Mašín brothers be considered legitimate?**

Keywords: legitimacy, resistance group of the Mašín brothers, Communist Party, elections to the Constituent National Assembly, Third Resistance

OBSAH

1. ÚVOD	1
1. LEGITIMITA	5
2.1 DEFINICE POJMU LEGITIMITA.....	5
2.2 LEGITIMITA MOCI.....	9
2. HISTORICKO – POLITICKÝ KONTEXT.....	12
3.1 VOLBY V ROCE 1946.....	13
3.2 ÚNOR 1948.....	15
3.3. PROTIKOMUNISTICKÉ AKCE.....	17
3. VYBRANÉ AKCE ODBOJOVÉ SKUPINY	20
4.1 CHLUMEC NAD CIDLINOU	23
4.2 ČELÁKOVICE	23
4.3 PŘEPADENÍ AUTOMOBILU KOVOLIS HEDVIKOV	24
4.4 HOSPODÁŘSKÝ ODBOJ.....	25
4. ZHODNOCENÍ LEGITIMITY	27
5. ZÁVĚR	34
6. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	38
7.1 SEZNAM LITERATURY	38
7.2 SEZNAM PRAMENŮ.....	40

1. Úvod

Bakalářská práce se zabývá odbojovou činností skupiny bratří Mašínů optikou legitimacy násilné odbojové činnosti. Otázka morální správnosti jednání této odbojové skupiny polarizuje společnost prakticky od vykonání samotné cesty na Západ. Morální dilema, které tento způsob odboje v široké veřejnosti vyvolává však nemůže být použito jako hodnotící prvek, který by využily akademické práce pro posouzení činnosti odbojové skupiny. Proto tato bakalářská práce přenechává otázku morálního hodnocení odbojové skupiny společnosti a zaměří se na hodnocení skrze konkrétní prvky legitimacy.

Skupina bratří Mašínů je z časového hlediska řazena do tzv. třetího odboje, který je historiky spojován s obdobím komunistického režimu na území Československé republiky. Třetí odboj se liší od předešlých dvou, tedy od protirakouského za první války a protinacistického za války druhé, několika způsoby. Časové období, ve kterém odboj působil, spadá do období oficiálního míru i přes fakt, že na pozadí mezinárodních vztahů hovoříme o studené válce. Dalším odlišným prvkem je absence jakékoliv orgánu působícího ze zahraničí, se kterým se mohly zdejší skupiny spojit. Tyto důvody jsou hlavní pro posuzování třetího odboje odlišným způsobem v porovnání s dvěma předcházejícími.

Období, do kterého jsou operace skupiny bratří Mašínů řazeny spadá do tzv. *zakladatelského období režimu*, jenž je datován od únorového převratu v roce 1948 zhruba do roku 1953, respektive do první poloviny 50. let 20. století. Nová etapa dějin československého národa nebyl ze dne na den vymyšlený převrat, naopak se jednalo o dlouhodobě připravovaný státní převrat, jehož cílem byla likvidace zavedené parlamentní demokracie a nástup komunistického režimu, který šel ruku v ruce s připojením Československé republiky k sovětskému mocenskému bloku. Nadšení, které prostupovalo částí rozdělené společnosti začalo upadat s postupem času, který odkryl skutečnou tvář režimu. (Chalupová, 2011:11-12)

K dokreslení celkového obrazu považuji za nutné krátce sumarizovat prostředí, ve kterém členové skupiny bratří Mašínů vyrůstali – s důrazem na bratry Josefa a Ctirada Mašínovy.

Hypotéza, se kterou bakalářská práce pracuje, je zaměřena na legitimitu režimu, ve kterém skupina působila. Komunistický režim lze hypoteticky označit za legitimní, jelikož hlavní proměnou v jejím hodnocení je souhlas s daným režimem ze strany společnosti.

Cílem předkládané bakalářské práce je zhodnotit legitimitu činů skupiny bratří Mašínů v kontextu historicko-politického pozadí, které mělo zásadní vliv na radikalizaci členů skupiny.

Ke splnění nadefinovaného cíle této práce je třeba zodpovědět na následující otázky, které rámuji obsah práce:

- Lze považovat komunistický režim do roku 1953 na území Československé republiky za legitimní?
- Do jaké míry lze protirežimní činnost odbojové skupiny bratří Mašínů považovat za legitimní?

Metodologie této bakalářské práce je postavena na analýze dokumentů a kritickém výkladu zjištěných informací. To z ní činí práci čistě teoretického charakteru s důrazem na interpretaci zjištěných poznatků.

Bakalářská práce je strukturována do třech hlavních kapitol, kterým předchází úvod do zkoumané problematiky a závěr sumarizující poznatky z jednotlivých kapitol.

První kapitola je zaměřena na ukotvení a vymezení způsobu interpretace pojmu legitimacy a s ní související politické moci a politické autority. Způsoby, skrze které lze zkoumat legitimitu režimu nelze zcela jasně označit za univerzální. Autorzy zabývající se touto tematikou rozděluje mnoho kritérií, avšak dvě hlavní linie jsou rozděleny na základě víry. Hlavním ukazatelem pro skupinu autorů v deskriptivní větvi legitimacy je víra v režim samotný, na jejímž základě jsme schopni určit legitimitu režimu. Druhou odnoží legitimacy představuje větev normativně píšících autorů, jenž ke svému hodnocení legitimacy využívají, míru ospravedlnitelnosti a souhlasu s politickým subjektem.

Ve druhé kapitole je komunistický režim na území Československé republiky podroben otázce legitimacy jeho samotné existence, popřípadě proměn od

doby, kdy se Komunistická strana Československa dostala k moci. Toto časové období je pro potřeby této práce ukotveno následujícím způsobem – od prvních poválečných voleb konaných v roce 1946 do roku 1953, kdy proběhla nejvýznamnější akce skupiny bratří Mašínů. Poslední, na dlouhou dobu svobodné volby, se konaly v neděli 26. května 1946, během kterých suverénně zvítězila Komunistická strana s 40,2 % hlasy a získala tak poprvé možnost sestavit vládu. Tímto vítězstvím se jejím členům otevřela cesta k postupnému převzetí moci nad všemi složkami moci fungujícími v tehdejší Československu. (Krejčířík)

Třetí kapitola se věnuje podrobné analýze jednotlivých činů odbojové skupiny bratří Mašínů. Hlavními členy uskupení byli synové generála Mašína – Ctirad a Josef, jejich vrstevník Milan Paumer, Vladimír Hradec, Zbyněk Janata, Václav Švéda a strýc (bratr Zdeny Mašínové) Ctibor Novák. Strýc se jako jediný ze skupiny neúčastnil žádné terénní akce společně s dalšími členy. Náplní jeho činnosti bylo plánování a logistické analyzování společných akcí. V této kapitole se práce zaměří na analýzu čtyř vykonaných akcí na území Československa. První protirežimní akcí bylo přepadení služebny Sboru národní bezpečnosti v Chlumci nad Cidlinou, během kterého zemřel Oldřich Kašík. Jako druhý cíl byla zvolena stanice Sboru národní bezpečnosti v Čelákovících, kde zemřel Jaroslav Honzátko. Třetí naplánovanou akcí bylo přepadení automobilu Kovolisu Hedvikov. Členem posádky automobilu byl účetní Josef Rošický. Poslední uskutečněnou akcí na našem území bylo zapalování stohů, během kterého byl vážně postřelen dobrovolný hasič Ján Lecián. Největší akcí skupiny byl útěk z Československé republiky za účelem vstupu do armády Spojených států amerických. Během této akce zemřeli další čtyři lidé, tedy členové německé Volkspolizei – Německá lidová policie.

Zdroje použité pro tuto práci jsou rozděleny do dvou hlavních částí. Pro vytvoření podkladu k otázce legitimacy je použita monografie Davida Beethama *The legitimation of Power*, doplněna o dílo A. Johnsona *Justification and Legitimacy*, a v neposlední řadě také o dílo jednoho z nejvýznamnějších teoretiků společenské smlouvy Johna Locka.

Pro vymezení otázky legitimacy komunistického režimu jsou mezi zdroje zařazeny historické monografie Karla Kaplana (1991, 1993, 1997, 2018), doplněny

o další zdroje mapující historicko-politický vývoj Československé republiky během nástupu a ustanovování komunistického režimu. Pro analýzu činů odbojové skupiny jsou použity spisy samotných členů skupiny – Ctirada Mašína, Josefa Mašína a Milana Paumera (2010) pod názvem *Cesta na severozápad*, dále pak monografie *Odkaz: Pravdivý příběh bratří Mašíků* od Barbary Masin (2005), přepis vyprávění Ctirada Mašína *Jenom ne strach* od Oty Rambouska (1990) či *Svědění hrdinů: jiná tvář odbojové činnosti skupiny bratří Mašíků* od Miroslava Kačora (2009).

Ambicí této práce je nejen z hlediska legitimacy přispět ke zhodnocení činů odbojové skupiny, ale také přispět svým dílem do odborných diskusí zabývajících se touto tematikou.

1. Legitimita

V této části práce je definován pojem politické legitimacy, který je pro další pokračování práce naprosto zásadní.

2.1 Definice pojmu legitimita

Politická legitimita je pojem týkající se vlastností politických institucí a s nimi spojených rozhodnutí. Politickými rozhodnutími lze rozumět přijímání zákonů, politik a politických kandidátů na politické funkce (Fabienne, 2017). V širším pojetí legitimacy můžeme hovořit o uznání práva autority na výkon moci, především fyzické na konkrétně vymezeném území (Kopeček, 2011:24). Legitimita ovlivňuje míru souladu občanů se státními institucemi a vydávanými směrnicemi a zároveň poskytuje držitelům moci podporu, když nedochází k úplnému naplnění očekávání veřejnosti. (McMann, 2016: 538)

Pojem politické legitimacy je tedy nevyhnutelně spojen s autoritou, která ve svých rukou kumuluje moc. Uplatňování nároku na moc nemusí být nevyhnutelně spjata s jednou osobou, stejné nároky si může klást skupina více lidí. Snaha získat moc je rys prostupující každou společností. Problematika moci spočívá v její aplikaci, jelikož nám zde vznikají dvě skupiny – ti, kteří jsou v roli podřízených a vnímají ji jako omezující prvek a ti, kteří jsou její držitelé. Druhá skupina často bojuje s problematikou rozsahu své moci nad podřízenými. Nesnadno definovatelný rozsah moci naráží na snahu většiny podřizovat ji alespoň nějakým definovatelným pravidlům, naopak na druhé straně bude snaha zajistit si souhlas a podporu moci alespoň u nejvýše postavených z podřízených. Pokud jsou dodrženy tyto dva faktory, tedy že je moc vykonávána dle nastavených pravidel a se souhlasem, můžeme hovořit o moci oprávněné či legitimní (Beetham, 1991: 3). Výše nastíněná definice legitimacy nezahrnuje všechny proměnné, které činí její význam tak komplikovaným. Právě onu komplikovanost tvoří více rovin, skrze které lze na legitimitu hodnotit.

Vysvětlení pojmu legitimacy se stalo sporem mezi mnoha skupinami odborníků – právníků, morálních a politických filozofů či sociálních expertů. Při svých interpretacích se opírali o různé koncepce a využívali jiné definice legitimacy spadající nejbližší k jejich vlastnímu oboru. Tento fakt nás přivádí ke dvojité

problematičnosti rozboru legitimacy – podmínky, které dělají z moci uplatňované autoritou moc legitimní a množství pohledů a definic ze strany odborníků (Beetham, 1991, 3-4). Nejběžnější výklad legitimacy bývá spjat s právním chápáním tohoto pojmu¹. Pohled optikou právního výkladu lze tedy jednoduše vysvětlit následovně ... *moc legitimní je tam, kde je její nabývání a výkon v souladu se zavedeným právem* (Beetham, 1991:4). Avšak nahlížet na legitimitu pouze skrze právní normy a jejich dodržování představuje pouze úzkou možnost jejího zkoumání. Zároveň je důležité připomenout, že výkon práva dle zavedených pravidel nemusí charakterizovat legitimitu režimu jako celku. Z tohoto důvodu je zde právní rovina legitimního hodnocení pouze v krátkosti zmíněna, a tvoří hlavní kostru práce, kterou je politicko-filozofický pohled na legitimitu.

Úhel pohledu, skrze který můžeme na legitimitu nahlížet, lze rozdělit do dvou skupin – normativní a deskriptivní. Nejběžnějším příkladem způsobu deskriptivního výkladu legitimacy pochází od Maxe Webera, který do svého vysvětlení zahrnuje přesvědčení lidí o politické autoritě.² Toto vysvětlení vylučuje jakékoliv normativní prvky a soustředí se pouze na lidské přesvědčení o legitimitě režimu (Fabinne, 2017). Moc je legitimní tam, kde ti, kdo se na ni podílejí, věří, že je mocenské nastavení správné. Legitimita vychází z víry lidí v ní samotnou. Legitimita je dle Webera ekvivalentem k *Legitimitätsglaube* (víra v legitimitu); legitimní moc je moc als legitim ange – sehen (jež je považována za legitimní). (Beetham, 1991: 8) Max Weber rozlišuje tři druhy „panství“, přičemž jeho podmínkou jsou důvody pro uznání platnosti legitimacy daného řádu. Prvním typem je tradiční panství, které své základy staví na své dlouhodobé existenci a zavedené tradici. Druhý typ představuje legální panství, které obsahuje nejvíce racionálního zastoupení. Lidé věří právnímu řádu, normám vydávaným režimem a v oprávněnost k výkonu moci zástupci daného úřadu. Třetím typem je charismatické panství, ve kterém je nositelem moci osobnost, která sama tvoří podobu řádu na základě svých schopností přimět většinu věřit ve správnost nastaveného řádu (Fabinne, 2017). Jedním z autorů vycházející z Weberovy teorie je řazen Charles Taylor, jenž na

¹ Důvodem častého spojování legitimacy s právním výkladem je fakt, že pojem legitimita pochází z latinského *legitimus*, což v běžném překladu znamená zákonitý, zákonný či zákonem stanovený (Kábrt, 2015: 259).

² V rámci deskriptivního výkladu legitimacy můžeme do definic zařadit kromě přesvědčení lidí o politické autoritě také přesvědčení o politických povinnostech.

legitimitu nahlíží jako na přesvědčení a postoje, které zastávají subjekty společnosti vůči společnosti, kterou tvoří. Takové uskupení lze označit za legitimní tehdy, pokud ji jednotliví členové respektují, chápou a váží do té míry, že přijímají povinnosti, která členství obnáší. Legitimita začíná klesat, pokud ochota ze strany subjektů ochabuje³ (Simmons, 1999: 748-749).

Weberovu typologii lze považovat za ideální teoretický konstrukt, který je v realitě spíše výjimečný, jelikož se prvky jednotlivého pojetí legitimizace ve skutečném světě prolínají. Víra v legitimitu daného režimu není jediný motiv, který může společnost udržovat v bdělosti a zároveň podřízenosti vůči režimu či autoritě kumulující moc ve svých rukou. Dalšími motivy, jež kategoricky nelze řadit do složky s legitimitou související je například strach, naděje, apatie či neexistence jiných alternativ v dané sociální realitě (Fabine, 2017). Weberův výklad legitimacy bývá často podrobován kritice z důvodu pouze jednoho hodnotícího prvku, který představuje víra v režim. Tento zdánlivý problém lze vyřešit změnou interpretace, která hovoří o míře víry jako o míře legitimacy, kterou je daný režim se strany subjektů obdarován. V tomto případě lze míru legitimacy interpretovat jako míru přesvědčení subjektů, kteří v rámci přesvědčení považují rozhodnutí představitelů za závazné, režim označují za zákonný či pro společnost užitečný. V návaznosti na kritiku Weberova pojetí je třeba předestřít, že lze víru v legitimitu shledat problematickou v rámci tzv. *attitudinal accounts* (subjektivní postoje), dle kterého hodnotíme legitimitu skrze subjekty. Avšak subjekty a jejich víra má sloužit k podpoření legitimacy, nikoli však tvořit základní pilíře pro legitimní stát. Aby se stát mohl být považován za legitimní je třeba do hodnocení zahrnout hodnocení státu samotného, jeho práva či rozsah autority, kterou uplatňuje (Simmons, 1999:749-750).

Normativní pojetí politické legitimacy není zaměřeno pouze na pouhou víru v legitimitu, ale zahrnuje také určité měřítko přijatelnosti či ospravedlnitelnosti politického režimu či autority. Tento typ hodnocení politické legitimacy zahrnuje

³ Krize legitimacy, která pro Taylora tvoří stěžejní pojem, přichází skrze moderní kapitalistické společnosti, u kterých se nejen vlivem ekonomických faktorů dochází ke ztrátě víry v identitu a instituce jako nositele identity (Taylor, 1985:288).

ospravedlnění politické moci ve vztahu k vynucování si moci – stát jako politický orgán je legitimní tehdy, pokud je jeho způsob vynucování si politické moci ospravedlněn (Fabienne, 2017). Simmons (1999: 740–742) svůj článek zaměřuje na dva dle něj nejdůležitější prvky politické filozofie: ospravedlnění státu a státní legitimitu. Ospravedlnění státu jako aktéra, který je legitimní a zároveň nejvhodnější pro všechny subjekty, je tradičně spojováno s přední osobností sedmnáctého a osmnáctého století. Představenou osobností je John Locke, který své spisy koncipoval na základech společenské smlouvy. Dle takových pramenů můžeme tvrdit, že legitimita je spojena s ospravedlněním si politické moci.⁴ Avšak je na místě uvést, že pohled na legitimitu a její propojenost s ospravedlněním záleží na výkladu daného autora. Jako příklad lze uvést zde již vícekrát skloňovaný Simmons, který v návaznosti na Locka spatřuje v těchto dvou pojmech zásadní rozdíl. Protipólem pro takové postoje jsou autoři píšící na základech Kantova tvrzení o minimálním rozdílu mezi těmito dvěma pojmy.

Simmons (1999) tvrdí, že stát je vůči jednotlivým subjektům legitimní tehdy, pokud disponuje morálním právem přikazovat a subjekty zároveň mají morální povinnost poslouchat. Důležitým faktorem generující tento vztah je souhlas ze strany individuálních subjektů. Legitimita je dle něj výhradně morální právo států ukládat skupinám subjektů povinnosti, jenž mají dodržovat a zároveň mohou být státem vynucovány silou. Samotné nároky na legitimitu plynou z konkrétního vztahu mezi subjektem a státní institucí. I přes fakt, že Simmons nachází na Lockově výkladu ospravedlnění státu řadu nedostatků, považuje ho za nejbližší tomu svému. Pro upřesnění Locke říká, že žádný subjekt nemůže být bez jeho souhlasu vyveden z přirozeného stavu. Politická moc vyplývající z přechodu z přirozeného stavu je morálně legitimní, pokud subjekty projevily svobodný souhlas s výkonem pravomocí nad nimi samými a zároveň přijaly za své uposlechnout morálním povinnostem ze strany státních institucí. (Simmons, 1999: 745, Simmons 2003)

⁴ Samotný výraz ospravedlnění lze interpretovat tak, že danou záležitost označíme za racionálně rozumnou a morálně přípustnou.

V rámci Simmonsova tvrzení o rozdílnosti legitimacy a ospravedlnění, je třeba vyjasnit význam pojmu ospravedlnění státu. Simmons (1999: 741–744) v návaznosti na Locka nepovažuje stát za nutnost, avšak pokud je pro své subjekty výhodný a akceptovatelný, je způsob života ve státě lepší než v anarchii. Tento fakt činí stát ospravedlnitelný. Avšak je důležité předestřít, že ospravedlnitelný stát nerovná se stát legitimní. Jak již bylo výše nastíněno, legitimita je získána přímým souhlasem ze strany subjektů.

Působení morálky v rámci ospravedlnění státu nás vede k jeho neoslabování, ale zároveň nám ukládá povinnost dodržovat zákony vydávané státem. Na oplátku má stát výlučné právo být subjekty ovlivňován, pokud došlo a) k určitému stavu sjednocení a vytvoření morálního vztahu mezi subjektem a státem či b) je členství ve státě jediným možným řešením morálních povinností a závazků⁵ (Simmons, 1999: 768–769) .

Legitimní autorita se tedy od té faktické nebo efektivní liší tím, že má skutečné právo vykonávat vládu a vytvářet politické závazky. Na základě výše nastíněného výkladu můžeme konstatovat, že k normativnímu pojetí politické legitimacy lze vztáhnout výklad ospravedlnění si politické autority, nikoliv však vytvářet tvrzení o legitimitě nastaveného režimu (Simmons, 1999: 744). Pro účely této práce bude použit výklad a interpretace dle Locka a na něj vázajícího Simmonse, kteří rozlišují mezi výše zmíněnými pojmy a nacházejí mezi nimi zásadní rozdíl. Pro splnění nadefinovaných cílů není stěžejní zaměřit se na ospravedlnění státu, nýbrž věnovat se otázce legitimacy s důrazem na aktivní souhlas jednotlivých subjektů s nastaveným politickým režimem a jeho nařízeními.

2.2 Legitimita moci

Dle Beethama (1991:15-16) je klíčem k pochopení pojmu legitimita poznání, že má multidimenzionální charakter. Na základě tohoto tvrzení práce propojuje deskriptivní pojetí legitimacy v podobě Weberovy víry a přesvědčení v legitimitu režimu, ale také normativní pojetí, pro které je stěžejní vyjádření souhlasu.

⁵ Existují situace, ve kterých mohou být státy ve svém rozhodování obhájeny, i přes fakt, že jejich obecné hodnocení nejsou považovány za morálně legitimní či spravedlivé pro subjekty na niž jsou zákony vynucovány. Takovým příkladem může být páchání násilné trestné činnosti. Jedná se o krok ke zlepšení původního nelegitimního stavu.

Doslovně legitimita ztělesňuje tři odlišné úrovně, které se od sebe kvantitativně odlišují. Hodnocení legitimacy moci tedy spočívá na následujících třech výrociích:

- 1) Moc odpovídá stanoveným pravidlům
- 2) Pravidla lze odůvodnit odkazy na přesvědčení, která sdílejí nejen dominantní (držitelé moci), ale také podřízení
- 3) Existuje důkaz souhlasu podřízeného s konkrétním mocenským vztahem

Pokud tyto tři výroky shrneme do jednodušších výrazů, lze hovořit o úrovni pravidel, ospravedlnění založeném na přesvědčení a činech či akcích, které vycházejí ze souhlasu.

První a zároveň nejzákladnější úrovní legitimacy jsou pravidla, která vycházejí z výše nastíněného právního výkladu tohoto pojmu. Z předešlé věty tedy vyplývá, že moc lze označit za legitimní, pokud je získávána a vykonávána na základě stanovených pravidel. Stanovená pravidla, dle kterých je proces získávání a výkon samotné moci řízen mohou být nepsaná jako neformální konvence nebo mohou sepsaná do právního kodexu. V moderních společnostech se zvyšuje tlak na formalizaci druhé varianty, jelikož občané mají potřebu řešit spory o moc právní cestou, která představuje přesná a přísně vymahatelná pravidla. Jedním z charakteristických prvků právních systémů je neodmyslitelná přítomnost konečného soudního orgánu, jehož rozhodnutí jsou považována za konečná a závazná. Tam, kde je moc získána v rozporu s nastavenými pravidly (vyvlastnění, uzurpace, státní převrat) hovoříme o tzv. nelegitimnosti. Tento způsob získání moci má na povahu legitimacy často mnohem hlubší důsledky než její porušení během jejího výkonu (Beetham, 1991:16). Pro nedemokratické režimy bývá zpravidla těžší udržet si status legitimního režimu po celou dobu svého působení. Hlavním důvodem je absence mechanismů jejího cyklického obnovení, které v demokratických režimech představují pravidelně se opakující soutěživé volby (Balík, Kubát, 2012:99).

Jak již bylo výše zmíněno, právní normy pro zajištění legitimního výkonu moci nestačí, neboť potřebují ospravedlnění. Pravidla moci jsou ospravedlnitelná na základě přesvědčení, jenž je sdíleno držiteli moci a podřízenými a tato proměnná určuje míru legitimacy moci. Pro ospravedlnění moci je třeba, aby její základ stál na platném zdroji autority (zejména tedy v oblasti získávání politické moci).

Z pravidel musí zřetelně a jasně vycházet, že ti, kteří převezmou moc a stanou se tak jejími držiteli, mají vlastnosti odpovídající jejímu výkonu. Všeobecná struktura takové moci musí být chápána jako moc sloužící veřejnému zájmu, nikoliv pouze zájmům mocných. Ospravedlnění vychází čistě z rukou společnosti, která definuje oprávněný zdroj autority, vlastnosti vhodné pro výkon moci a jak je jednotlivci získávají. Zároveň také určuje společný zájem, z čeho může mít společnost prospěch a společné potřeby, které má systém moci uspokojit svým fungováním. Společnosti se od sebe liší, a žádná z nich neoplývá naprostou shodou v přesvědčení. Avšak musí dojít alespoň k minimální shodě mezi držiteli moci a podřízenými ve výše definovaném, protože pokud by se tak nestalo, nebude zde existence základu pro ospravedlnění pravidel moci. Pokud lze pravidla moci označit za postrádající jakýkoliv sdílený základ přesvědčení má to důvody, které vedou k úpadku legitimacy moci a ukazují její nedostatky a slabost ⁶ (Beetham, 1991:17-18).

Třetí úroveň legitimacy představuje prokazatelné vyjádření souhlasu ze strany podřízeného ke konkrétnímu mocenskému vztahu v rámci činnosti, ze které důkaz o souhlasu vyplývá. Mezi takové činnosti může být řazeno například uzavírání dohod s držiteli moci, přísaha věrnosti a loajality či účast ve volbách. Beetham hovoří o dvou způsobech přispívání k legitimitě v rámci činností. První varianta představuje činnosti, které mají závaznou sílu bez ohledu na důvod účasti. Činy prováděné i z vlastního zájmu vkládají do vztahu morální složku a tím dojde k vytvoření normativního závazku na straně zúčastněných. Druhý způsob představují činnosti, jež reflektují veřejně symbolickou či deklaratorní sílu. Jejich síla je vystavěna na výslovném uznání ze strany podřízených, které mohou držitelé moci využít pro podložení své legitimacy třetím stranám, a které nejsou v tomto vztahu zúčastněné (Beetham, 1991:18). I přes fakt, že souhlas je v rámci konkrétních společností a časového zařazení velice specifickou záležitostí je jeden prvek, která všechny tyto společnosti spojuje v rámci legitimacy moci. Tento pomyslný prvek představuje potřebu shromáždit minimálně nejvýraznější a nejvýznamnější jednotlivce z řad podřízených na společných akcích či ceremoniích,

⁶ Společnost nezná a není schopna operovat se základem sdíleného přesvědčení, jelikož k tomu není vedena či jí není dán prostor pro rozhodování (otroctví, uměle vytvořené komunity). Druhou variantou je změna či úpadek společnosti od víry v pravidla tvořící podpůrný základ přesvědčení (dědické právo, pravidlo mužského dědice).

skrze které lze veřejně vyjádřit souhlas. Tímto gestem nejen posílí vztah podřízenosti k mocenskému orgánu, ale také demonstrují široké veřejnosti svou legitimnost držení moci (Beetham, 1991:19).

Souhlas je v rámci legitimacy velice důležitá proměnná, kterou ve svých teoriích zmiňuje mnoho autorů. Jejich výklad se liší nejen v důrazu na souhlas, ale také v jeho výkladu (Beetham, 1991; Simmons 1999; Hobbes, 2009; Locke, 1965).

John Locke tvrdí, že lidé jsou si od přirozenosti rovni, ale zároveň jsou svobodní a nezávislí, a nikdo nemá právo je z takového stavu vyvést, pokud oni sami k tomu nedají potřebný souhlas. Jediný způsob, jak se zbavit přirozené svobody a přijmou povinnosti občanské společnosti je dohoda o utvoření společenské jednotky, která přináší ochranu vlastnictví a bezpečí vůči všem ostatním subjektům, jež do svazku nevstoupily. Pokud určitý počet lidí přednese svůj souhlas, dojde k vytváření společenství a zároveň politického tělesa, které jedná jako jeden celek na základě rozhodnutí většiny. Směr určující pohyb společenství je souhlas jeho subjektů, stejné pravidlo platí pro politické těleso, ve kterém směr určuje převažující síla, tedy souhlas většiny (Locke, 1965:185-187).

Pro dosažení co nejideálnějšího využití konceptu legitimacy budou v dalších kapitolách použity obě roviny legitimacy – deskriptivní i normativní.

2. Historicko – politický kontext

V této kapitole se bakalářská práce zaměří na popsání historicko – politického kontextu a zároveň vymezení událostí, které povedou k následnému hodnocení legitimacy daného režimu. Z důvodu orientace této práce na odbojovou skupinu bratří Mašinů bude tato kapitola obsahovat pouze události od roku 1946 do roku 1953. Důvodem pro takto stanovený časový úsek jsou následující. 26. května 1946 se konaly první poválečné volby, které předurčily ráz politického vývoje na našem území na dalších bez mála 50 let. Vymezené časové období je zakončeno rokem 1953, kdy se část odbojové skupiny Bratří Mašinů dostala za hranice Československé a Německé demokratické republiky. Politický vývoj v tehdejší Československu byl hlavním důvodem pro odchod pěti členů skupiny, jež s nástupem nového režimu nesouhlasily a považovali odchod za nevyhnutelný a z hlediska morálky ospravedlnitelný.

3.1 Volby v roce 1946

Parlamentní volby vyhlášené v roce 1946 jsou tradičně označovány za první a zároveň na dlouho dobu poslední demokratické volby konané na území Československé republiky. Jedenáct let čekali občané na možnost vyjádřit své politické preference ve volbách (Machala, 2013). Před koncem druhé světové války bylo třeba projednat budoucí politický vývoj Československa. Na tomto úkolu pracovala nejen exilová vláda v Londýně, ale také zástupci komunistického odboje na východě. Po konci druhé světové války a během návratu zástupců Komunistické strany z exilu došlo ke změně v nastavených programových cílech strany, jen měly vést k vybudování socialistického zřízení a ustanovení Komunistické strany jako vládního představitele. Změny stály na hlavním pilíři představující obměnu voličské základny, jež do této doby představovala zástupce dělnické třídy. Nyní se strana prezentovala jako strana celého národa, všech pracujících vrstev a v neposlední řadě také jako strana usilující o vedoucího úlohu ve vedení státu (Kaplan, 2018:9). Politické nastavení první republiky bylo druhou světovou válkou nenávratně poškozeno a skeptický pohled na pravicově orientované strany se projevil na pluralitě politických stran, které mohly být občany zvoleny do Národního shromáždění (ČT24, 2016). Pro vytvoření základní představy o vývoji poválečného politického nastavení je třeba zmínit Košický vládní program, ze kterého vzešlo ustanovení Národní fronty Čechů a Slováků. Košický vládní program byl vyhlášen 5. 4. 1945 a byl považován za základní pilíř k exekutivě znovu ustanoveného Československého státu, jehož úkolem bylo nejen samostatně vypořádání se s kolaboranty a zrádci, ale také určit směr vnitřního politického vývoje – změny v chodu státní správy a tvorba národních výborů, tvorba prozatímní vlády a Národní fronty (Národní archiv/A, n.d.).

Národní fronta vznikla během Moskevského jednání v březnu 1945. Na jednání bylo odsouhlaseno, že členy se stanou následující strany: za Čechy – Komunistickou stranou Československa (KSČ), Československou sociálně demokratickou stranou (ČSSD), Československou národně socialistickou stranou (ČSNS) a Československou stranou lidovou (ČSL), na Slovensku Komunistickou stranou Slovenska (KSS) a Demokratickou stranou (DS). Pravicově orientované strany nebyly na seznam členů Národní fronty zařazeny (Houda & Rataj, 2010:19). Důvodem vyřazení některých politických stran bylo obvinění z kolaborace a

podpory fašismu a jejich působení bylo zrušeno. Strany, jejichž působení bylo ukončeno jsou Národní demokracie a Republikánská strana (agrární), ale také strany zastupující menšiny. (Machala, 2013) Během jednání o vládním programu se sice Klementu Gottwaldovi nepodařilo prosadit ideu federalizace Československa podporovanou slovenskými zástupci, ale byly zde přislíbeny rozsáhlejší pravomoci a samostatné státní orgány. Utvořením Komunistické strany Slovenska si komunisté zajistili nejen vyšší počet křesel ve vládě, v Národním shromáždění, ale také ve státních orgánech (Kaplan, 1993:19).

Po ustanovení prozatímní vlády se začalo jednat o volbách. Uzákoněná pravidla pro tyto volby se v některých věcech lišila od dob první republiky, avšak stále platila volební povinnost, od které byli osvobozeni staří, nemocní či tělesně postižení. Došlo ke změně věkové hranice jak pro aktivní, tak pasivní volební právo, jenž se posunula pro aktivní z 21 na 18 let a pro pasivní z 30 na 21 let. Další odlišností od dob první republiky bylo svěření volebního práva všem lidem působících v ozbrojených složkách a armádě. K odepření volebního práva došlo u osob, kteří kolabovali s nacistickým režimem a také osobám patřící k jiné než slovanské národnosti (Volby 1946, n.d.). Nově zavedeným prvkem pro volby v roce 1946 byla možnost využití tzv. bílého hlasovacího lístku, skrze který každý občan splnil svou volební povinnost a zároveň nedal hlas žádné z politických stran. S návrhem na existenci bílých hlasovacích lístků přišla Komunistická strana, která tímto krokem chtěla ubrat hlasy ostatním stranám, zejména těm středovým, které počítaly s hlasy voličů již zrušených pravicových stran. Ve výsledku bílé hlasovací lístky splnily svůj účel až ve volbách v roce 1948, během kterých vyjádřilo svůj nesouhlas s politikou Národní fronty 13% občanů⁷ (Machala, 2013).

Předvolební období bylo plné neshod a napjatých situací, i přes fakt, že strany koalice Národní fronty dosud působily jednotně došlo na základě blížících se voleb k postupnému rozpadu jednoty. V jednoduchosti lze říci, že každá strana počítala se svým volebním úspěchem, nekomunistické strany spojoval nesouhlas s komunisty a zároveň se sociálními demokraty jako s jejich spojenci. Předvolební období lze označit za dobu vyvrcholení bojů o voliče, proto je tato doba

⁷ Pro porovnání to ve volbách v roce 1946 bylo 0,45 % to v přepočtu na obyvatele znamená 32 177. Je důležité poznamenat, že využití bílého hlasovacího lístku byla určitá forma legálního vyslovení nesouhlasu, jelikož za nesplnění volební povinnosti hrozila jedinci pokuta.

charakteristická vzájemnými útoky, obviněními (z minulosti, charakteru politiky). (Kaplan, 2018: 311-312). Květnové volby přinesly zklamání na všech stranách, jelikož přinesly následující výsledky: v Českých zemích vyhrála suverénně Komunistická strana s notoricky známými 40,2% hlasů, na druhém místě skončila Československá strana národně sociální s 23,7% následovaná Československou stranou lidovou s 20,7%, celkové pořadí zakončovala Československá sociálně demokratická strana dělnická s 15,6% hlasů (Český statistický úřad/A, n.d.). Ve slovenské části země se vítězství Komunistické strany odsunulo, jelikož s 62% zvítězila Demokratická strana následovaná Komunistickou stranou s 30,7% (Kaplan, 2018: 311-312).

Komunistická strana již od začátku předvolební kampaně počítala se svým vítězstvím jak v české, tak slovenské části země. I přes fakt, že se její cíle splnily pouze z poloviny, vyšla z voleb jako strana vítězná. Volby jsou výsledkem preferencí voličů, kteří si v nich určují své zástupce, avšak je třeba zmínit, že se nejednalo o standardní období nýbrž o stav po válce, která z hlediska politických ideologií vypukla za přispěné nacistické ideologie, jež je řazena na pravou část politického spektra. Společnost prostupoval převládající pocit sympatiím k levici také z důvodu pevné autority ze strany Sovětského svazu jako vítěze nad nacistickým režimem (Paměť národa, n.d.).

3.2 Únor 1948

Začátek února roku 1948 je datován na 12. února. Jednalo se o den, během kterého ministr vnitra Václav Nosek odvolal z pozice obvodních velitelů Sboru Národní bezpečnosti osm představitelů. Noskovo rozhodnutí lze označit za finální vyvrcholení sporů mezi členy vlády. Během jejího jednání 13. února je vznesen požadavek ze strany ministrů Národně sociální strany na odvolání rozkazu ministra vnitra (Šedivý, Němeček, Kocian & Tůma, 2011: 12). Ministr Nosek své rozhodnutí odmítl změnit i přes fakt, že členové vlády zastupující Komunistickou stranu byli přehlasováni (Národní archiv/B, n.d.). V následujících dnech je mezi zástupci nekomunistických stran nalezena shoda v bojkotování dalších jednání vlády. Na jednání mezi stranami zazněl návrh o podání demise a sestavení vlády úřednické (Grygera, 2023). Na 20. února byla svolána tajná schůze vlády, kde měl ministr Nosek přednést znění zprávy ve věci odvolání osmi důstojníků SNB. Nosek se na

jednání nedostavil. Ministerští zástupci Národně socialistické strany, Lidové strany a Demokratické strany se shodli na svolání vlastní porady, ze které vzešlo usnesení o neodkladnosti přijetí usnesení ze 13. února. V poledne dvanáct ministrů podává demisi, a tím otevírá Gottwaldovi dveře k převzetí kontroly nad všemi ministerstvy (Kaplan, 2018: 66-67). Akt podání demise znamenal pro nekomunistické ministry vidinu rozpuštění vlády a vypsání nových voleb (Národní archiv/B, n.d.). Nezajistili si však potřebnou podporu zbývajících sociálních demokratů a nestraničského ministra zahraničí Jana Masaryka (ČT24, 2013).

21. února ráno dochází zejména v řadách dělníků z továren a dolů k vyjádření podpory vlády Klementa Gottwalda a odsouzení jednání ministrů podávajících demisi. Několikatisícové skupiny dělníků projevují svou podporu odjezdem do Prahy na Staroměstské náměstí. Během manifestace je dav čítající zhruba čtyřicet tisíc osob vyzván k utváření akčních výborů. Akce vyjadřující podporu Komunistické straně se odehrávají také v dalších částech země – Brno čtyřicet tisíc osob, Plzeň dvacet tisíc osob, Ostrava třicet tisíc osob, Most sedm tisíc osob. Do rukou prezidenta Beneše je předána zpráva, která obsahuje přání lidu o nemožnosti návratu odstoupivší ministrů zpět do vlády (Kaplan, 2018: 85-86). Komunistická strana zvolila k řešení vzniklé politické krize nejen cestu vyjednávání, ale také nátlaku, který byl vyvíjen na prezidenta Edvarda Beneše (Šedivý, Němeček, Kocian & Tůma, 2011: 13). Ústřední výbor KSC vydává pokyn o zřízení ozbrojených Dělnických (později Lidových) milic (Bárta, 2017). V neděli 22. února je Komunistickou stranou pořádán sjezd závodních rad a odborných skupin v rámci Revolučního odborového hnutí (ROH). Během nedělního jednání došlo ke koncensu a stanovení konkrétního termínu konání generální stávky. Na základě smyšlené fámy týkající se plánovaného puče je v Praze zatčeno několik politiků vládních nekomunistických stran (Muzeum města Prahy, n.d.). Tlak na prezidenta Beneše se každým dnem stupňuje. 24. února ve 12 hodin proběhla plánovaná generální stávka, přičemž přesný počet zúčastněných není k dispozici. Dle údajů z největších průmyslových podniků se plánované stávky účastnilo 168 tisíc zaměstnanců a 37 tisíc účast odmítlo. Dle zpráv pocházejících z tisku nebyla stávka zahájena na 29 pracovištích – devět výrobních (694 zaměstnanců), 20 úředních (cca 800 zaměstnanců). Odborové ústředí uvádí účast dvou a půl milionu zúčastněných a čtyř tisíc nezúčastněných (0,15 % zaměstnanců) (Kaplan 2018:171-172). Předseda vlády vydal nařízení o zaslání

rezolucí pocházející z jednotlivých stávek vypovídající o souhlasu s postupem Komunistické strany (Kaplan 1997, Kaplan 2018:171-172). V poledne 25. února je prezidentem republiky Edvardem Benešem přijata demise ministrů tří stran. Následně během odpoledne dochází k přijetí dekretů se seznamem nových ministrů, které prezident Beneš podepisuje. Na Václavském náměstí shromáždilo zhruba sto tisíc lidí, před kterými Předseda vlády Gottwald přednesl zprávy o přijetí demise a podepsání dekretů s nově doplněnými ministry. Jména znějící jména nově nastupujících ministrů byla přijata s veřejným souhlasem doprovázeným všeobecné nadšení (Kaplan, 2018: 200-201). Vládní krize byla zažehnána způsobem, který lze nazvat ústavní, nikoliv však odpovídající rozdělení vládních křesel dle výsledků voleb do Národního shromáždění (Národní archiv/B, n.d.). Nově doplněná Gottwaldova vláda byla jmenována prezidentem 27. února (Kaplan, 2018:236).

Po vyřešení vládní krize byly vypsané volby od ústavodárného Národního shromáždění připadající na květen roku 1948. Obyvatelstvo je seznámeno s novým principem hlasování. Ten představuje jednotná kandidátka obrozené Národní fronty a bílý hlasovací lístek. Další změnou, která otřásla demokratickými principy bylo zrušení povinnosti tajného hlasování. Skrze které mohli zástupci komunistické strany odhadnout, kdo z voličů využil bílý lístek a projevil tak nesouhlas s režimem (Kaplan, 1991:41).

3.3. Protikomunistické akce

V rámci objektivního hodnocení podpory nastupujícího režimu utvářeného Komunistickou stranu je nevyhnutelné podat popis akce, kterých se účastnili občané nesouhlasící s vývojem politické situace na našem území. Níže uvedené protestní akce jsou seřazeny chronologicky a liší se podmínky k jejich uskutečnění. Za důvody pro spojení některých občanů k vyjádření své nespokojenosti lze označit samotný únorový státní převrat a jak uvádí ve své studii historik Pavel Marek (n.d.:14) pokles životní úrovně a zhoršení hospodářské situace v zemi. Pro účely této práce byly vybrány tři následující: studentské protesty v Praze v únoru 1948, demonstrace v Prostějově a v Plzni konané v roce 1953 (Bárta, 2017).

Během února roku 1948 došlo ke dvěma protestům, jejichž organizátoři vzešli z řad studentů (Bureš, 2019). Vyjadřování nespokojenosti ze strany mladých studujících má v naší historii nepopíratelně své místo a během nastupujícího komunistického režimu tomu nebylo jinak. Uspořádané demonstrace se staly nejvýraznější protikomunistickou akcí ze strany veřejnosti v rámci únorového převratu. Avšak studenti představovali jedinou skupinu, která vyjádřila svůj nesouhlas, protože politiku nekomunistických stran v této situaci lze označit za selhávající. (ČT24, 2012) 23. února 1948 došlo ke schůzce členů Klubu akademiků České strany národně sociální, které se účastnil i Josef Ležák jako nejmladší poslanec Národního shromáždění. Na Náměstí republiky se shromáždili příznivci České strany národně sociální, která nesouhlasila s pasivitou ostatních členů strany či s politickou krizí vytvořenou suverenitou komunistů. V tuto dobu již došlo k podání demisi ministrů z Československé strany národně sociální, Lidové strany a Demokratické strany zastupující Slovensko, kteří věřili, že prezident Edvard Beneš demisi nepřijme (Dejmek, 2008). Dav se dostavil k Pražskému hradu a ze svých řad byla po domluvě s dozorujícími policejními složkami vyslána delegace pěti členů, kteří předali prezidentu své vyjádření podpory. V tentýž den byla na druhý den smluvena další akce, která již neskončila delegací u prezidenta, jelikož Beneš demisi ministrů přijal a vytvořil prostor pro dosazení nových komunistických ministrů (Šmíd, 2021).

Za první velkou protikomunistickou demonstraci je považována stávka berlínských stavebních dělníků ze 16. června 1953, důvodem je utajovanost níže popsané demonstrace v hanáckém Prostějově (Sokol, 2023). Podnětem k nepokojům v Prostějově nebyla měnová reforma, ani pokles životní úrovně občanů, jednalo se o protikomunistickou akci s politickým podtextem. Důvodem jejího konání bylo odstranění sochy Tomáše Garriguea Masaryka, ke které občané Prostějova přicházeli tiše demonstrovat zapalováním svíček a pokládáním květin. 5. března 1953 umírá Stalin a celý východní blok je politickým příčiněním zástupců Komunistické strany zahalen do smutku (Veber, 2013). V Prostějově však o dva dny později tiše uctí narození zakladatele Československé republiky a takovým projevům předešlých režimů neohodlala skupina radikálních příznivců komunistů dále přihlížet. Na základě vlastního rozhodnutí, bez konzultací s vedoucími orgány Prostějova, byla socha odstraněna a odvezena pryč z města. Jejich rozhodnutí

podnítilo shromáždění 2000–5000 občanů, kteří za odstranění sochy vinili zástupce Komunistické strany. Ve večerních hodinách dav zaútočil na budovu radnice, jenž se jim podařilo ovládnout na druhý pokus. V horních patrech budovy došlo ke zničení obrazů státníků a ke stržení nástěnek s komunistickými hesly a symboly. Tím se celá akce začala ubírat ke konci a kontrolu nad městem začali přebírat členové lidových milic (Marek, n.d.:15-23). Několik dní po demonstraci byli zatčeni hlavní představitelé a organizátoři akce a exemplárně byl potrestán maturitní ročník, jehož členové nebyli připuštěni k maturitě (Vrána, 2021, 1:05).

Druhou protestní událostí v rámci komunistického režimu, jenž bývá srovnávaná s výše zmíněnou berlínskou akcí je antikomunistické vystoupení paradoxně zástupců dělnické třídy započaté v Plzni 1. června 1953. Tato akce je hodnocena jako největší veřejná kritika Komunistické strany a politiky tehdejšího režimu v Československu v roce 1953 (Adams, Bray & Shriver, 2018). Zapojení dělnické třídy do protirežimní akce vytváří paradox s teorií, o kterou se komunistická strana opírala. Právě dělnická třída má tvořit pevný základ komunistické vlády a vytvářet prostor pro její podporu (Marek, n.d.:23-24). Důvodem konání akce bylo schválení měnové reformy, jejímž plánovaným cílem bylo ukončit přidělový systém a ukončit existenci černého trhu, reálně však došlo k znehodnocení úspor občanů a poklesu jejich životní úrovně (Špičková, 2023). Důvod pro konání demonstrace nezůstal pouze u ekonomické stránky věci, ale shromáždění eskalovalo až k akci s politickým podtextem. Ohniskem protestů se staly Závody V. I. Lenina (bývalá Škodovka), kde ranní směna dělníků projevila své zklamání a zároveň nespokojenost s finanční ztrátou. Odsud se dav vydal na náměstí Republiky před budovu radnice. Cestou do centra města se občané zastavili u pomníku T.G. Masaryka a během cesty provolávali hesla namířená proti měnové reformě a současné vládě. Demonstrace se účastnilo 3000–5000 občanů z řad dělníků, železničářů, zaměstnanců pivovaru, zdravotníků a studentů. Dav obsadil několik významných budov, ale nejzásadnějším se stala budova krajského vysílání Československého rozhlasu, jenž byla velice strategickým místem. Komunistická strana si byla významu rozhlasu dobře vědoma, a proto došlo k zatarasení mostu nad železniční tratí Plzeň – Domažlice jednotkami lidových milic a hasičů, kteří k zastrašení davu použili také střelbu do vzduchu. Druhá etapa protestů začala v odpoledních hodinách, kdy se na Náměstí republiky sešlo zhruba 7 000

nespokojených občanů, kteří se opět pokusili obsadit budovu radnice, avšak neúspěšně. Ve večerních hodinách došlo ke shromáždění několika stovek příznivců KSČ, který měli za cíl na Masarykově náměstí strhnout sochu prvního prezidenta a rozebrat pomník Národního osvobození.⁸ Zástupci vládnoucí strany nesli vlajku Československé republiky a Sovětského svazu, obraz Antonína Zápotockého a vykřikovali hesla oslavující vládu Komunistické strany. U Masarykova pomníku se setkali s obránci sochy, avšak tato malá skupina byla milicionáři zatlačena. Masarykova socha byla odstraněna a později byl také rozebrán pomník Národního osvobození. Po celém aktu došlo k návratu komunistů zpět na sekretariát KV KSČ, kde byly proneseny proslovy, a rozhlasem byl vyhlášen zákaz nočního vycházení. Zástupci pražských komunistických elit byly celou plzeňskou akcí zaskočeni, jelikož nikdo takovou reakci nečekal. Celou situaci sledovalo nejen československé vedení Komunistické strany, ale také nejvyšší představitelé Sovětského svazu. Jako příčinu protestů uvedli špatně připravenou peněžní reformu, ne jako projev nesouhlasu s režimem. Demonstrace měly být předem připraveny a za jejich realizaci měl stát protistátní živel jugoslávský emigrant Panković. V červenci proběhla vlna zatýkání. Rodiny protestujících i těch, kteří se protestů neúčastnili, ale měli špatný vztah k režimu byli vystěhováni do pohraničí. S aktivními dělníky, kteří se protestů účastnili byl rozváznán pracovní poměr. Události v Plzni se podařilo před širokou veřejností udržet v tajnosti. Krajský deník Pravda vydal pouze článek o demonstraci komunistů, ve kterém byla vynechána informace o odstranění sochy Masaryka (Marek, n.d.:23-26).

3. Vybrané akce odbojové skupiny

Poslední ze tří hlavních částí je zaměřena na odbojovou skupinu bratří Mašínů a jejich nejvýraznější výstupy proti komunistickému režimu od roku 1946 do podzimu 1953. Z důvodu řazení této skupiny mezi skupiny protikomunistického, tedy třetího odboje, považuji za nevyhnutelné v krátkosti definovat pojem protikomunistický odboj. Tímto termínem *...se rozumí záměrné ozbrojené či neozbrojené činnosti směřující ke svržení komunistického (totalitního) režimu v Československu a opětovné nastolení režimu demokratického.* (Bursík, 2009:16) V tomto to pojetí lze označit za odboj veškeré domácí i exilové aktivity

⁸ Plzeň byla osvobozena americkou armádou, a proto zde pomník nebyl vystavěn jako poděkování Rudé armádě, nýbrž spojencům ze západu.

předúnorové politické reprezentace, vojenskou a zpravodajskou činnost, od por projevený společností u příležitosti významných událostí, sabotáže v rámci průmyslového a zemědělského odvětví, ale také aktivity opírající se o tiskoviny a jejich distribuci. Jak již bylo výše zmíněno, třetí odboj bývá hodnocen odlišným způsobem než dva předešlé. Za první důvod lze označit neorganizovanost odboje jako celku – akce jsou vytvářeny jednotlivci či malými skupinami. Dalším rysem odboje bývá impulsivnost a různá forma vyjadřování nespokojenosti, ale zároveň naivita v určování reálného stavu věcí. Zásadní odlišností je fakt, že nastolený režim vytvořil prostředí, ve kterém naproti sobě stály dva tábory občanů stejného národa (Bursík, 2009:17-19). Početně menší část obyvatel pohlížela na komunistickou stranu jako nepřátele svobody a demokracie a byla ochotna vyjádřit svůj nesouhlas s režimem nastavenými pravidly. Větší část obyvatelstva však byla s režimem spokojena a spatřovala v něm adekvátně nastavený sociální řád či příležitost pro osobní růst (CT24, 2008).

Pro uvedení celé historické záležitosti týkající se odbojové skupiny bratří Mašínů nemůže tato práce opomenout a pouze v krátkosti zmínit rodinný kontext, který zcela jistě přispěl k profilování obou bratří, Ctirada Mašina (1930–2011) a mladšího Josefa Mašina (1932). Bratři se narodili manželům generálu Josefu Mašínovi a Zdeně Mašínové v době, kdy v Evropa začala pociťovat první náznaky měnícího se režimu v sousedním Německu. Josef Mašín st. má v tuto dobu za sebou vojenské zkušenosti z první světové války, kterou z větší části prožil na východní frontě v řadách legionářů. Domů z války se vrací mezi posledními legionáři a vstupuje do československé armády v hodnosti plukovníka dělostřeleckého pluku v Praze – Ruzyni (Kačor, 2009: 14-15). Mladý Mašín si byl vždy jist svým přesvědčením a vírou v demokratické hodnoty s důrazem na svobodu, a proto po Mnichově, kdy byla československá armáda rozpuštěna, vstupuje do ilegality, do tzv. druhého odboje (Rambousek, 1990: 8-9). Vytváří odbojnou skupinu Tří králů⁹, která má za sebou velice bohatou historii zpravodajské činnosti, bombových útoků a atentátů, budování skladů a komunikaci se zástupci exilové vlády v Londýně. Odbojová skupina byla postupně likvidována nacistickým gestapem. Jako poslední byl zatčen právě Josef Mašín, kterého čekalo několik měsíců tvrdého mučení a

⁹ Členy a spoluzakladateli skupiny byl Václav Morávek a Josef Balabán.

vyslychání. Zanedlouho po něm byla zatčena také jeho manželka Zdena, která ctíla stejné hodnoty jako její manžel a rozhodla se nepodvolit žádnému zlu. Josef Mašín byl 30. června 1942 popraven v Praze – Kobylisích (Chalupová, 2011:23-24). Takto v krátkosti shrnutá rodinná historie spojená s válkou, zatčením obou rodičů, hrdinskou smrtí otce zanechala na bratřích jisté stopy, dle kterých později smýšleli.

Odbojová skupina bratří Mašínů kladla důraz na malý počet členů a na pravidlo, kdo nic neví, nemůže nic říct. Z tohoto důvodu měli nejvíce informací bratři Josef a Ctirad. Původními členy skupiny byli bratři Mašínové, Milan Paumer, Zbyněk Janata a Vladimír Hradec. Později se ke skupině přidal Václav Švéda, který nahradil Hradce v připravované akci s cílem opustit Československou republiku (Masin, 2005: 88). Ctibor Novák, bratr Zdeny Mašínové st., byl do oboje rovněž zapojen a na základě zkušeností z druhého odboje byl skupině nápomocný.

V říjnu roku 1948 došlo ke schválení zákona, který stavěl většinu činů odbojové skupiny mimo zákon. Jednalo se o zákon č. 231/1948 Sb. na ochranu Lidově demokratické republiky, který definoval trestné činy proti státu, trestné činy proti vnější a vnitřní bezpečnosti a uváděl v platnost pracovní tábory (Poslanecká sněmovna České republiky/A, n.d.). V této chvíli můžeme začít dělit odbojovou činnost skupiny na více částí. První se týká živelných projevů, do kterých se zpravidla řadí ničení veřejných míst demonstrující vládu Komunistické strany, tím se rozumí agitační tabule a nástěnky, vytloukání oken funkcionářů KSČ, narušování klidu během prvomájových průvodů, rozhazováním přepínáčků a hřebíků, ale také vkládání do tendrů lokomotiv výbušniny, které vypadaly jako uhlí. Za další okruh lze označit shromažďování zbraní, střeliva a výbušnin, jež měly být využity později pro jednotlivé odbojové akce ¹⁰ (Mašín, Mašín, & Paumer, 2010: 27). I přes fakt, že skupina určitý počet zbraní vlastnila, jednalo se o staré kusy, které bratři Mašínové získali ze starých skladů otce či se k nim dostali po válce. Právě odchod vojáků a situace vytvořená po konci války dala bratrům možnost zmocnit se takové kořisti, nicméně se nejednalo o zbraně velké kvality, na kterých se postupujícími léty začal podepisovat zub času (Chalupová, 2011:32). Z důvodu nedostatku zbraní bylo třeba jednat, a proto bratři vytipovali dvě místa, ze kterých by bylo možné

¹⁰ V tuto dobu hlavně bratři Mašínové s blízkými přáteli, předpokládali, že vypukne další válka a chtěli být na přicházející konflikt připraveni. (Bursík, 2009: 27)

zbraně odcizit – Poděbradské městské muzeum a zbrojní sklad poděbradských komunistických milic. Obě akce dopadly neúspěšně, jelikož odcizené zbraně byly nevalné kvality (Masin, 2005:88-89).

4.1 Chlumec nad Cidlinou

První velkou akcí skupiny se stalo přepadení stanice Sboru národní bezpečnosti (SNB) v Chlumci nad Cidlinou v noci z 12. na 13. září roku 1951. Této akce se účastnili bratři Mašínové společně s Milanem Pauerem (Masin, 2005:89, Rambousek,1990:48). Cesta započala v Praze na Václavském náměstí, kde Josef Mašín a Milan Paumer přemluvili postaršího Eduarda Šulce, řidiče taxi vozu, aby je odvezl do Hradce Králové (Padevět, 2018: 56-57). V blízkosti Chlumce vyzvali řidiče k zastavení vozu a se zbraní v ruce ho přinutili vystoupit z auta a odvedli ho do blízkého lesa, kde byl muž svázán. Cestu pokračovali v taxíkem až do Chlumce, kde se sešli s posledním členem této akce – Ctíradem Mašínem. Cílem plánu byla získat zbraně určené pro tuto stanici a omráčit člena sboru. Milan Paumer čekal ve voze a bratři pod záminkou ukradené motorky před místním nádražím vstoupili do budovy SNB. Ctírad Mašín držel v ruce za zády ocelovou tyč, za pomoci které měl za úkol omráčit člena SNB Oldřicha Kašíka ránou do hlavy. Avšak rána muže neomráčila, načež se Kašík otočil a začal vytahovat zbraň. Josef Mašín měl však u sebe zbraň také a dvěma výstřely usmrtil Kašíka (Rambousek,1990:49). Bratři okamžitě opustili služebnu, nasedli k Paumerovi do auta a odjeli směrem do Prahy, kde zanechali auto, načež vlakem a autobusem odjeli zpět do Poděbrad. Verze tohoto příběhu se v uvedené literatuře liší – v knize Oty Rambouska (1990) je uvedena výpověď Ctírada Mašína, který tvrdí, že Kašíka udeřil do hlavy pouze jednou. Chalupová (2011:34) uvádí citaci z rozsudku nad skupinou Ctibor Novák a spol., kde je uvedeno, že Ctírad Mašín vedl více než jednu ránu na hlavu příslušníka SNB. V čem se však verze příběhů shodují je ten, že se skupině nepodařilo získat žádné zbraně.

4.2 Čelákovice

Druhou a zároveň úspěšnou¹¹ akcí části členů skupiny se stalo přepadení stanice SNB v Čelákovících, které se uskutečnilo 28. září 1951, tedy o dva týdny

¹¹ Úspěšnou v tomto smyslu rozumíme v rámci plnění cílů skupiny, tedy získání zbraní.

později (Chalupová, 2011:35). V rámci této akce došlo ke změně členů. Zbyněk Janata nahradil Josefa Mašína, který se nemohl z pracovních důvodů účastnit (Kačor, 2009:48). V reakci na poslední akci byla zvýšena kontrola osobních dokladů, a proto bylo pro skupinu riskantní vyrazit osobním automobilem. Pro přepravu v rámci této akce bylo vybráno vozidlo záchranné služby, které skupina získala do vlastnictví na základě falešného telefonátu o zlomené noze (Masin, 2005: 92-93). Posádku tvořili dva záchranáři, zdravotník Josef Kavín a řidič Bohumil Turin. Muži byli naloženi do vozu a odvezeni do lesa před Čelákovici, kde byli spoutáni a omámeni chloroformem. Ctirad Mašín nahlásil nehodu dvou osobních aut nedaleko stanice SNB, kde byl ten večer ve službě Jaroslav Honzátko, který ho poslal zpět na místo a o chvíli později dorazil na kole. Než Honzátkovi stačil pohotově zareagovat, byl odzbrojen, svázán a posazen do sanitky, která jela směrem ke stanici. Společně s Honzátkem vstoupili na stanici SNB (Rambousek, 1990:51-52). Zde násilně otevřeli zadní stěnu dřevěné skříně a vyjmuli pět samopalů, tři pistole a velké množství munice. Vše odvezli do studentského bytu Josefa Mašína v Praze a později do Poděbrad (Padevět, 2018: 70). Po celou dobu uvnitř stanice je svázaný muž pozoroval, čehož si všiml starší z bratrů a začal se obávat hrozící identifikace, ke které by došlo, kdyby muže pouze omámili chloroformem. Proto se rozhodl jednat následujícím způsobem: Jaroslav Honzátko byl položen na kavalec, který se v pokoji nacházel, následně uspán chloroformem a po upadnutí do hlubokého spánku podřezán rukou Ctirada Mašína, který raději zvolil svou dýku před hlasitými výstřely vzbuzující pozornost (Chalupová, 2011:35). Rozhodnutí Ctirada Mašína plynulo z lekcí a hodin strávených v partyzánském kurzu na podzim roku 1948 (Mašín, Mašín, & Paumer, 2010: 29).

4.3 Přepadení automobilu Kovelis Hedvikov

Situace v Československu se stále přiostrhovala a skupina začala přemýšlet nad definitivním odchodem. Zmapovali terén a vymysleli plán pro přechod. Situace se zkomplikovala, když Josefovi a Ctiradovi vstoupil do života ilegální pracovník, kterého ukrýval několik let známý rodiny Mašínů. Proto se rozhodli, že s nimi odejde. Avšak ilegální pracovník byl zatčen den před plánovaným odchodem a s ním také Ctirad, Josef a Ctibor Novák. Všichni byli několik měsíců vězněni a mučeni, ale nikdo z nich neprozradil nic na své společníky, ani nic o uskutečněných

akcích. (Rambousek, 1990: 53–55) Ctirad Mašín stanul před soudem a byl odsouzen na dva a půl roku za napomáhání během pokusu o odchod z republiky. V květnu roku 1953 byla prezidentem A. Zápotockým vyhlášena amnestie, která se vztahovala také na Ctirada, který mohl opustit uranové doly v Jáchymově (Padevět, 2018: 86-87).

Během Ctiradovy nepřítomnosti se ke skupině přidal Václav Švéda (1921–1955), který sdílel přesvědčení členů skupiny a byl velkým obdivovatelem skupiny Tři králů a generála Mašína. Praktikovat protirežimní činnost znamenalo velice nákladnou záležitost, a proto se Josef Mašín a Václav Švéda na tip Zbyňka Janaty rozhodli přepadnout vůz Kovolisu Hedvikov, který měl převážet výplaty zaměstnanců (Chalupová, 2011: 48-49). Akce se uskutečnila 2. srpna 1952, kdy auto se čtyřmi pasažéry mířilo na Hedvikov. Jednalo se o pokladníka Josefa Rošického, řidiče Františka Kočího, bezpečnostního referenta Karla Skokana a vedoucí závodní kuchyně Kovolisu Ludmilu Mínařikovou. Václav Švéda převlečený do uniformy lidových milic pod záminkou kontroly legitimace zastavil automobil. Z druhé strany vozu se objevil Josef Mašín, který vyzval členy posádky k odevzdání zbraní. Karel Skokan ho uposlechl a zbavil se zbraně, zároveň vystoupil společně s řidičem z auta se záminkou pokračovat cestu s členem milice pěšky. Josef Mašín sedl do auta a s Mařikovou a Rošickým odjel k lesu, pryč z hlavní silnice (Němeček, 1998: 184-185). Josef Mašín měl u sebe zbraň, která mu cestou v autě vypadla z kapsy, ale toho si všiml až po vystoupení z auta. V tu chvíli vytáhl zapřenou zbraň Rošický a mířil s ní na mladého Mašína, který na něj zaútočil s cílem převzít kontrolu nad situací. To se mu po krátkém boji povedlo, avšak Rošický skončil se dvěma střelnými ranami mezi lopatkami (Masin, 2005:127). A tak se dvojice zmocnila černého kufříku, ve kterém našli částku 850 tisíc korun ve stokorunových bankovkách a zajistili skupině finanční obnos pro další akce (Masin, 2005: 129).

4.4 Hospodářský odboj

Skupina si byla vědoma faktu, který již přinesly dvě světové války a tím je, že pokud chtějí ublížit nepříteli, tak musí škodit ve všech oblastech života a nesoustředit se pouze na válečné pole. Proto dne 14. srpna 1953 provedli akci v dole

MAGDA na hoře Kaňk za účelem zmocnit se 100 kg donaritu (výbušniny) (Němeček, 1998: 186-187).

Poslední velkou akcí před opuštěním Československa se pro skupinu stalo podpalování jedenadvaceti stohů s obrovským množstvím slámy vyčíslených na zhruba 750 tisíc korun. Dne 7. září 1953 se Ctirad Mašín dostavil na Moravu k Václavu Švédovi, se kterým se na kole vydal objet pole s hromadami slámy. Během jejich počinání se však na Mašínově kole začala objevovat závada v podobě spadlého řetězu, a proto museli akci ukončit dříve s menším počtem podpalů (Masin, 2005: 132-133). Vesnicemi v okolí projížděli v době, kdy stohy slámy zachvátil oheň a někdo z místních zavolal Veřejnou bezpečnost na dva projíždějící muže. Mašín na sebe upozornil svou češtinou bez moravského přízvuku. U obce Mořice začali být pronásledováni dobrovolným hasičem a členem Pomocné stráže Veřejné bezpečnosti Janem Leciánem a jeho kolegou hasičem Stanislavem Blažkem. (Padevět, 2018: 96) Mašínovi spadl opět řetěz, a tak byl dvěma hasiči konfrontován s otázkou na jeho přítomnost právě na Moravě. Ctirad Mašín však na nic nečekal a dvěma ranami vážně poranil Leciána, který padl k zemi. Blažkovi se podařilo utéct a kulka ho minula (Rambousek, 1990: 66).

Nejtěžší část cesty odbojové skupiny je v tuto chvíli teprve čekala, ale pro účely této práce není odpovídající cestu dále rozebírat. Hlavním důvodem této úvahy je fakt, že se přechod uskutečnil na území jiného státu a pětice členů odbojové skupiny bojovala proti armádě a členům policejních složek Německého demokratického státu. Důvodem pro odchod byly nejen stále eskalující represe ve všech sférách života, ale také politická situace konkrétně ve Spojených státech, o které se skupina dozvěděla poslechem Svobodné Evropy a Hlasu Ameriky. V roce 1952 probíhala napříč Spojenými státy předvolební kampaň v rámci připravovaných prezidentských voleb, kterých se účastnil Harry Truman a Dwight Eisenhower. Podstatou kampaně byl spor o řešení komunismu, přičemž Truman byl pro jeho zadržování a Eisenhower pro osvobození a jako republikán mluvil o osvobození států východní Evropy – mezi nimi také Československa. Mezinárodní situace byla na spadnutí a očekával se příchod třetí světové války. Mašínové věděli, že v západním Německu jsou tvořeny jednotky pro uprchlíky z východu, a proto byla situace vyřešena prakticky ihned (Masin, 2005: 136). Pětice mladých mužů se

na svou cestu vydala 2. října 1953 v následujícím složení: Ctirad a Josef Mašínovi, Milan Paumer, Václav Švédá a Zbyněk Janata (Chalupová, 2011: 60-61).

4. Zhodnocení legitimacy

Tato kapitola je věnována celkovému zhodnocení a představení odpovědi na výzkumné otázky, jež byly uvedeny na začátku práce. Na základě dvou stanovených výzkumných otázek je kapitola dělena do dvou částí. Z důvodu provázanosti, respektive návaznosti druhé otázky na první, je nevyhnutelné začít hodnocením legitimacy nastupujícího komunistického režimu.

V první řadě je zde nutné uvést, že nástup Komunisticky strany k moci oficiálně připadá na únor roku 1948 (Kaplan, 2018), avšak jak bylo již výše zmíněno, zástupci Komunistické strany se po druhé světové válce vraceli zpět do Československa se záměrem převzít moci na svou stranu. Únor 1948 lze považovat již za pouhé vyvrcholení snahy a dobrého načasování. Důvodem pro zmínění těchto faktů je časové vymezení práce a také potřeba ospravedlnit důvod takového časového rozptylu v případě použití termínu „komunistický režim“.

První část je věnována analýze legitimacy komunistického režimu. Dle Simmonsova normativního výkladu legitimacy s důrazem na Locka hraje hlavní roli v jejím určení souhlas ze strany subjektů, jež svým souhlasem vytvářejí morální právo poslouchat a plnit povinnosti vůči společenství. Jak již bylo výše zmíněno, tato práce se nezaměřuje na legitimitu existence státu, nýbrž na legitimitu existence režimu vyskytující se na území Československa. V rámci první kapitoly byly představeny tři úrovně legitimacy, které dohromady tvoří rámeček jejího pojetí, a zároveň propojují deskriptivní a normativní pojetí legitimacy. Jedná se o propojení Weberovy teorie o víře v daný režim, který je dle něj dostačující pro určení legitimacy a Simmonsovův výklad legitimacy, který je postaven na prokazatelném souhlasu subjektu s konkrétním mocenským vztahem (Beetham, 1991:18). Hodnocení souhlasu doplňuje Lockeovo většinové pravidlo, které představuje směr, jakým se politické těleso bude ubírat. Tento směr záleží na rozhodnutí většiny subjektů, jelikož představují převažující sílu (Locke, 1965:185-187). V prvním výroku se hovoří o moci, která odpovídá stanoveným právním normám, které mohou mít psané i nepsané formy. Na základě prvního výroku bude rozebrána problematika voleb v roce 1946, které byly ustanoveny prozatímní vládou Národní

fronty, dle zákona o volbě ústavodárného Národního shromáždění č. 67/1946 Sb (Poslanecká sněmovna České republiky/B, n.d.). Druhou analyzovanou událostí z hlediska dodržování zavedených pravidel je únor 1948. během kterého došlo k definitivnímu převzetí moci komunistickou stranou. Tato situace dodnes vyvolává mnoho otázek, avšak dle stanoveného práva nedošlo k pochybení, jednalo se o politické rozhodnutí ministrů a prezidenta Beneše demisi přijmout. Důvodem neporušení ústavy byl fakt, že pro sestavení nové vlády bylo třeba, aby demisi podala nadpoloviční většina členů celé vlády (14 z 26 členů.) 20. února 1948 podává 12 ministrů¹² demisi jako jednotlivci (Koudelka, 2018). 25. února podávají demisi další dva členové vlády, avšak z ústavního hlediska se tímto krokem nic nezměnilo. Pro ustanovení nové vlády, by musela stávající vláda podat demisi na základě kolektivního usnesení vlády, což se během únorové krize nestalo. Klement Gottwald doplnil na volná ministerská křesla nové ministry a 25. února 1948 došlo k ustanovení nové vlády, která také bývá nazývána Gottwaldovou druhou vládou¹³ (Koudelka, 2018).

Druhý právní stanovený výrok se týká ospravedlnění pravidel moci, které je založeno na pilířích přesvědčení mezi subjekty a držiteli moci (Beetham, 1991:15-16). Právě v této části prostupuje Weberovo pojetí legitimacy založené na víře. Moc, jež je do rukou jejich držitelů vkládána, musí být chápána jako moc sloužící veřejnému zájmu a její ospravedlnění musí vycházet čistě ze společnosti. V tomto ohledu je důležité, aby došlo alespoň k minimální shodě mezi držiteli moci a subjekty, pokud k ní nedojde, jsou porušeny základy pro ospravedlnění pravidel moci (Beetham, 1991:17-18). Druhý výrok bude hodnocen skrze konkrétní případy jak prorežimních, tak protirežimních demonstrací. Za takový konkrétní případ lze uvést akce konající se za účelem vyjádření nespokojenosti s držiteli moci. Avšak již zde je na místě předložit fakt, že počet účastníků je v porovnání s těmi, kteří v režim věřili či jeho existenci přijali s pasivním postojem takřka zanedbatelný. Během vrcholu vládní krize v únoru 1948 došlo k uspořádání akce, která měla za

¹² Jednalo se o zástupce Československé strany národně socialistické (4), Československé strany lidové (4) a slovenské Demokratické strany (4) (Koudelka, 2018).

¹³ Nejednalo se však o druhou vládu, nýbrž došlo k pouze doplnění ministrů do vlády první. (Koudela, 2018)

cíl podpořit prezidenta Edvarda Beneše a vyjádřit své přesvědčení o nesprávnosti přijmout demisi ministrů. Přesný počet demonstrujících před Pražským hradem není dnes přesně znám – odhadovaný počet je mezi 500 – 10 000 zúčastněných (Šmíd, 2021). Protipólem této zejména studentské demonstrace je generální stávka 24. února 1948, které se zúčastnilo zhruba 2,5 milionu občanů (Čapka, & Lunerová, 2012: 116).

Jako další příklady, které již nespádají do ospravedlnění pravidel během získávání moci, nýbrž do ospravedlnění pravidel během výkonu moci. Základem pro uspořádání akce bylo projevení nespokojenosti s výkonem moci v rámci měnové reformy v roce 1953 (Špičková, 2023). Události se odehrály v Závodech V.I. Lenina, odkud se skupina demonstrujících vydala do centra města k budově radnice, kde došlo k poškození obrazů režimních představitelů a nástěnek s režimní tematikou. Druhou akcí pořádanou za účelem vyjádření nespokojenosti se uskutečnila v Prostějově. Zde došlo na základě soukromého rozhodnutí k odstranění sochy T.G.Masaryka. Tato skutečnost zvedla vlnu nevole, která též skončila obsazením radnice a zničením interiéru s režimní tematikou (Marek, n.d.: 10-17). Paradoxem plzeňské akce se stala skutečnost, že se akce účastnili zástupci dělnické třídy, kteří tvořili základnu podporovatelů komunistické strany. Obě akce čítaly cca 5 000 účastníků, kteří veřejně projevili své připomínky. V Plzni i v Prostějově došlo během pozdějšího vyšetřování k potrestání mnoha účastníků i jejich rodin. Výše zmíněné akce nebyly jediné tohoto druhu, jednalo se však o početně chudé protesty, které nebyly pro režim poškozující (Marek, n.d.: 12-13). Jako protireakce na plzeňské protesty se shromáždilo několik stovek podporovatelů komunistické strany, kteří se rozhodli veřejně vystoupit a odstranit sochu Masaryka a později pomník Národního osvobození (Marek, n.d.:23-26).

Třetí a zároveň poslední výrok se zaměřuje na vyjádření souhlasu ze strany subjektu ke konkrétnímu mocenskému vztahu v rámci činnosti, ze které souhlas vyplývá (Beetham,1991:15-16). Za odpovídající činnosti, v rámci kterých lze projevit souhlas je řazeno uzavírání dohod mezi držiteli moci a subjekty, přísaha věrnosti a loajality či účast ve volbách. V této úrovni lze hovořit o normativním pojetí legitimacy v návaznosti na Simmonse a Locka, kteří oba označují souhlas za důležitý prvek v procesu stanovování legitimacy. V rámci konceptu souhlasu Locke hovoří o většinovém pravidlu, které je podstatné pro určení směru vývoje

politického tělesa, jenž vzniká na základě utvoření společenství (Locke, 1965:185-187). Pro uvedení hodnotící události v rámci třetího výroku budou analyzovány výsledky voleb do ústavodárného Národního shromáždění v roce 1946 a 1948. Komunisté počítali se suverénním vítězstvím již v roce 1946, toho však dosáhli pouze v české části republiky, na Slovensku občané vyjádřili odlišné preference. Výsledky parlamentních voleb pro Komunistickou stranu dopadly následujícím způsobem: se 40,2% hlasů vítězí komunistická strana v Čechách, na Moravě a v Slezsku.¹⁴ Na Slovensku získala nejvíce hlasů Demokratická strana s 62 %, což činí v přepočtu na počet tehdejších obyvatel Slovenska necelý milion hlasů.¹⁵ Komunistická strana získala 30,4% hlasů a skončila tak na druhém místě se skoro polovinou hlasů (Volby 1946, n.d.). Novým prvkem zavedeným pro nadcházející volby do Národního shromáždění byly tzv. bílé hlasovací lístky, které umožňovaly splnit obyvatelům Československa volební povinnost bez nutnosti podpory žádné kandidující strany. Komunistická strana stála o zavedení bílých lístků z důvodu představy o ztrátě hlasů středových stran, které byly potencionálními kandidáty bývalých voličů zrušených stran pravicových. Tento předpoklad byl však ve výsledku mylný, protože v Čechách, na Moravě a ve Slezsku využilo bílý lístek pouze 0,4 % obyvatel a na Slovensku 0,8 %¹⁶ (Volby 1946, n.d.). I přes fakt, že ke splnění souhlasu ze strany obyvatel využívající bílý hlasovací lístek nedošlo, je třeba konstatovat, že došlo k potvrzení víry v činnost, kterou vypisovalo vládnoucí těleso. Faktem je, že se komunistická strana, paradoxně prosazující bílé hlasovací lístky do parlamentních voleb v roce 1946 postarala velice taktickým způsobem o nepopularitu využití bílých hlasovacích lístků ve volbách v roce 1948. Druhé volby se na našem území konaly v květnu 1948 a představovaly již problém v nastavených pravidlech pro volby z hlediska demokratických hodnot. Avšak faktem zůstává, že změny prošly ustanoveným parlamentem, jehož opěrným bodem byly volby v roce 1946 a došlo k pouze doplnění zbývajících členů po demisi ministrů předcházejících. Právě toto ústavodárné Národní shromáždění odhlasovalo několik

¹⁴ Celkový počet odevzdaných hlasů pro komunistickou stranu činí 2 205 697. Celkový počet odevzdaných hlasů se rovnal 5 490 677 (Český statistický úřad/C, n.d.).

¹⁵ Konkrétně 999 622 hlasů pro Demokratickou stranu (Volby 1946, n.d.)

¹⁶ Celkový počet odevzdaných bílých lístků činil v celém Československu 32 177 (Volby 1946, n.d.).

ústavních změn na přechodnou dobu.¹⁷ Podstatné jsou však změny týkající organizačních a technických ustanovení přijatých v rámci zákona č. 67/1946 Sbírký zákonů a nařízení (Poslanecká sněmovna České republiky//B, n.d.). První uváděnou změnou je utvoření stupňovitého systému pro řízení voleb, který je tvořen třemi stupni volebních výborů, podléhajících ústřednímu volebnímu výboru v čele s ministrem vnitra. Předsedové těchto výborů zde plnili pouze formální funkci, neboť se neúčastnili volebních aktů (ani sčítání hlasů), které připadly Národním výborům v čele s ministrem vnitra. Na základě těchto poznatků lze takové volby označit za nekontrolované nezávislým způsobem a řízené z jednoho centra (Český statistický úřad/B, n.d.). Druhou, zásadní změnou bylo zařazení pojmu *volební skupina* na místo tradičního pojmu volební koalice. Stanovený zákon byl schválen tak, aby voliči měli možnost volit pouze jednu celou skupinu politických stran, nikoli „křížkovat“ své preference¹⁸ (Poslanecká sněmovna České republiky/C, n.d.). Oficiálně je uváděno vítězství jednotné kandidátky Národní fronty s 89% hlasy (Archiv ČT24, n.d.: 00:25).

Vítězství Komunistické strany ve volbách do ústavodárného Národního shromáždění v roce 1946 lze tedy považovat za jasně legitimní. Květnové parlamentní volby roku 1948 lze za legitimní za použití třetího výroku (z kapitoly 1.2. Legitimita moci) označit také.

Třetí prací stanovený výrok – existence souhlasu podřízeného subjektu s konkrétním mocenským vztahem hodnotí legitimitu na základě souhlasu, který lze v květnových volbách shledat. Problematickou oblast lze nalézt ve faktech, že Komunistická strana umožňovala voličům pouze dvě možnosti volby – volit jednotnou kandidátní listinu Národní fronty či vhodit do volební urny bílý hlasovací lístek. Za druhý fakt je považováno zrušení povinnosti tajného hlasovacího práva, které je jedním ze základních principů demokratických spravedlivých voleb.

¹⁷ Dle zákona č. 74/1948 Sbírký zákonů a nařízení ze dne 16. dubna 1948 došlo ke změně volebního období na 6 let a ustanovil československý parlament jako jednokomorový s počtem 300 poslanců. Nová ústava později vyšla v planost 9. června 1948 (Český statistický úřad/B, n.d.).

¹⁸ Schválený zákon obsahoval další prvky změn v rámci technického nastavení voleb, které lze označit za nedemokratické (Poslanecká sněmovna České republiky/C, n.d.).

Avšak tyto změny volebních pravidel učiněné po únorové vládní krizi lze označit za legitimní, neboť je zde jasně viditelná kontinuita vlády zvolené ve volbách splňujících demokratické principy roku 1946.

Druhá část této kapitoly sumarizuje argumenty pro zodpovězení druhé otázky týkající se legitimacy činnosti odbojové skupiny bratří Mašinů. Jak bylo výše popsáno skupina mezi lety 1946–1953 uskutečnila několik protirežimních výstupů za účelem režim poškodit. Během čtyř provedených akcí došlo k usmrcení tří mužů a k jednomu vážnému zranění. V rámci přepadení vozu Kovolis Hedvikov zemřel účetní Jaroslav Rošický jako jediná „civilní oběť“ (Němeček, 1998: 184-185). Rošický nevykonával zaměstnání, které by evokovalo přímou sympatizaci s režimem. Jeho zaměstnáním bylo vedení účetnictví v podniku Kovolis Hedvikov. I přes fakt, že byl členem Komunistické strany, nedochází z jeho strany k výrazné angažovanosti v politickém životě a aktivit v Lidových milicích se neúčastní (Kačor, 2009: 88-89). Oldřich Kašík byl první obětí z řad příslušníků SNB, byl také členem Komunistické strany, avšak Státní bezpečnost s ním zahájila šetření z důvodu jeho náboženského přesvědčení (Kačor, 2009: 38-39). Druhou obětí z řad členů SNB se stal v Čelákovících Jaroslav Honzátka (od roku 1946 člen SNB, od ledna 1948 člen Komunistické strany). Paradoxem příběhu štábního strážmistra Honzátky je fakt, že znění obou přísah, které v rámci služby Československému státu, prezidentu a vládě skládal, byly schváleny před oficiálním nástupem Komunistické strany k moci, tedy v letech 1945 a 1947 (Kačor, 2009: 64-65). Během poslední akce byl poškozen dobrovolný hasič a člen Pomocné stráže Veřejné bezpečnosti Jan Lecián, který si ze střetnutí se Ctíradem Mašinem odnesl následky na celý život – oslepl na jedno oko (Kačor, 2009: 108).

Na základě analýzy čtyř odbojových akcí lze dojít k závěru, že odbojová skupina bratří Mašinů označila každého, kdo neprojevil jednoznačný souhlas s jejich záměrem skrze odbojovou činnost destabilizovat a delegitimizovat režim za aktivního člena komunistického režimu, jež považovali za krajně nepřátelský a jako s nepřáteli s těmito lidmi také zacházeli.

Odbojové akce skupiny lze též hodnotit skrze tři výroky legitimacy moci stanovené v kapitole 1.2. Legitimita moci, jenž propojují deskriptivní a normativní pojetí legitimacy. Skupina bratří Mašinů prokazovala pořádanými akcemi nedůvěru

a subjektivní nesouhlas s komunistickým režimem. Takto konstatovaný fakt lze označit za propojení Weberova, Lockova a Simmonsova pojetí legitimacy. Důvodem je, že Weber považuje za projevení legitimacy přesvědčení o legitimitě režimu. Simmons ve svém výkladu legitimacy považuje za hlavní proměnou souhlas s mocenským nastavením a nastavenými pravidly. Každý člen společnosti disponuje právem vyjádřit konkrétnímu režimu svůj souhlas/nesouhlas. Čtyři výše uvedené protikomunistické aktivity lze označit za projev nesouhlasu s režimem, jež sám není zcela jasně považován za legitimní. Avšak dle Locka jednotlivci dávají souhlas k utvoření společenství, za účelem získání zejména bezpečnosti a ochrany. A to nejen před subjekty stojícími mimo zavedené společenství, ale i před členy stejného společenství, a proto usmrcení a zranění spáchaná během odbojových akcí delegitimizují celou odbojovou činnost skupiny bratří Mašínů.

5. Závěr

Cílem předkládané práce bylo nalézt odpovědi na dvě výzkumné otázky. První výzkumná otázka se zaměřovala na legitimitu komunistického režimu do roku 1953. Počátky nástupu komunistického režimu se datují k roku 1946, kdy probíhají první poválečné parlamentní volby. Vítězem voleb se stala Komunistická strana Československa. Jako hodnotící prvky k určení míry legitimacy sloužily tři výroky o legitimitě moci – 1) moc je vykonávána dle stanovených pravidel uvnitř daného režimu, 2) stanovená pravidla lze ospravedlnit na základě přesvědčení sdíleného držiteli moci a podřízenými, 3) existence důkazu souhlasu s konkrétním mocenským vztahem (Beetham 1991:15-16).

- 1) V rámci prvního výroku zaměřujícího se na dodržování pravidel v rámci výkonu moci došla práce k následujícímu závěru.

I přes fakt, že znovuoobnovení Československé republiky bylo po Druhé světové válce obtížnou záležitostí, počátky lze označit za nadějně. Prozatímní vládou Národní fronty byly vypsány volby na rok 1946, kde se jasně ukázaly preference obyvatel (Český statistický úřad/B, n.d., Český statistický úřad/C. (n.d.).

Dle platné ústavy podávali ministři demise jako jednotlivci, nikoli jako celek, a proto mohl předseda vlády Klement Gottwald obsadit volná ministerská křesla a vláda mohla po celou dobu zůstat usnášeníschopná. (Koudela, 2018) Parlamentním volbám stanoveným na květen 1948 předcházely technické úpravy v rámci zákona rámující průběh voleb. Na pozměněných bodech byla vystavěna jednotná kandidátní listina Národní fronty a bílé hlasovací lístky společně se zrušením povinnosti dodržet princip tajnosti voleb.

Parlamentní volby v roce 1946 proběhly dle platných zákonů a stanovených pravidel. Vrchol vládní krize vyprovokovaný jedním z komunistických ministrů, jenž skončil podepsáním demise a doplněním komunistických stoupců do vedení ministerstev, lze označit za ústavní, avšak rovněž také za mimoparlamentní.

Na základě takto shrnutých poznatků lze konstatovat, že si Komunistická strana dávala pozor na provedení veškerých mocenských aktů dle stanovených pravidel a zároveň, že splnila první výrok jako kritérium hodnocení legitimacy moci.

- 2) V rámci druhého výroku zaměřujícího se stanovená pravidla, které lze ospravedlnit skrze přesvědčení podává práce následující závěr.

V této části byly analyzovány akce kritizující či podporující režim vedený Komunistickou stranou. Faktem, který zmiňuje ve svém výzkumu Beetham (1991:17-18) je, že žádná společnost neoplývá naprostou shodou v přesvědčení. Počet subjektů v režim věřících lze označit za jasně převažující. V rámci uvedení konkrétního příkladu (kapitola 2.2. Únor 1948), lze uvést generální hodinovou stávka konanou 24. února 1948, které se zúčastnilo 2,5 milionu lidí (Čapka, & Lunerová, 2012: 116). Žádná z uváděných tří akcí (2.3. Protikomunistické akce) proti komunistickému režimu nedosahovala tak vysokých počtu podporovatelů, jelikož počet zúčastněných nepřesáhl 10 000 (Šmíd, 2021).

Komunistický režim si rychlým jednáním a připraveností byl schopen zajistit stoupence, kteří mu svou účastí na demonstracích a zasíláním vyjádření o nutnosti přijetí dvanácti demisí do rukou prezidenta zajistili dobrý argument pro jeho legitimizaci v rámci druhého výroku, jelikož studenty uspořádána akce podporující prezidenta Beneše čítala zlomkový počet podporovatelů.

- 3) V rámci třetího výroku zaměřujícího se na analýzu existence důkazu souhlasu s konkrétním mocenským vztahem je představen tento závěr.

Třetí výrok je založen na vyjádření souhlasu v rámci konkrétní činnosti (účast ve volbách), ve které subjekty reálný souhlas s nástupem či vedením režimu poskytují. Pro výzkum této činnosti byly determinovány volby do ústavodárného Národního shromáždění v roce 1946 a 1948. Za prací stanovené období byly vypsané dva termíny voleb do ústavodárného Národního shromáždění.

V prvních volbách suverénně vítězství Komunistická strana na území Čech, Moravy a Slezska, avšak v druhé části země, na Slovensku, skončila Komunistická strana na druhém místě. Avšak celkový součet hlasů na území celého Československa vyhrála Komunistická strana s 2 205 697 z celkového počtu všech 5 490 677 odevzdaných hlasů (Český statistický úřad/C, n.d.).

Pro druhé volby došlo k úpravě některých nastavených pravidel – jednotná kandidátní listina, avšak subjekty stále mohly využít možnosti bílých hlasovacích

lístků, na základě kterých by režimu své hlasy nedávaly, jelikož již nedocházelo k výběru z více politických subjektů, ale pouze mezi dvěma možnostmi. V tuto chvíli lze v rámci souhlasu navázat na Lockeovské pravidlo většiny, na základě které je určen směr vývoje společnosti. Dle uvedených skutečností můžeme konstatovat, že v prvních parlamentních volbách vyhrála Komunistická strana na počet hlasů v celém Československu. Ve druhých volbách se případ vítězství opakoval taktéž, jelikož počet vhozených bílých lístků se ani zdaleka nepřibližoval svým počtem počtu hlasů pro jednotnou kandidátku. Počet hlasů pro jednotnou kandidátku činil téměř šest a půl milionu (Český statistický úřad/C, n.d.).

Na první stanovenou výzkumnou otázku lze odpověď následovně: Komunistický režim do roku 1953 není možné na základě prací stanovených třech hodnotících výroků označit za nelegitimní, neboť zde převažují prvky, které odpovídají kladnému hodnocení politické legitimacy. Příklady, které režim dle prací stanovených výroků legitimizují jsou: víra široké veřejnosti v komunistický režim, uskutečnění voleb dle platných zákonů, účast ve volbách, projevení a zároveň ospravedlnění podpory režimu skrze účast na prorežimních demonstracích.

Druhá výzkumná otázka týkající se legitimacy činů odbojové skupiny bratří Mašínů byla zkoumána na základě stanovení legitimacy nastupujícího komunistického režimu. Nastolený režim byl ve zkoumaném období shledán legitimním skrze tři uvedené hodnotící výroky.

Toto zjištění indikuje odpověď na druhou výzkumnou otázku: Akce pořádané odbojovou skupinou bratří Mašínů lze označit za projev nespokojenosti a nesouhlasu s režimem, na který mají nárok. Avšak zlom v legitimitě činnosti odbojové skupiny bratří Mašínů přichází v moment, kdy dochází k usmrcení a zranění čtyř mužů, kteří byli součástí toho stejného společenství jako bratří Mašínové. Dle Locka jednotlivci dávají souhlas k utvoření společenství, za účelem získání zejména bezpečnosti a ochrany. A to nejen před subjekty stojícími mimo zavedené společenství, ale i před členy stejného společenství, a proto usmrcení a zranění spáchaná během odbojových akcí delegitimizují celou odbojovou činnost skupiny bratří Mašínů.

Předkládaná práce vyplňuje mezeru v nynějším stavu bádání zaměřeného na odbojovou skupinu bratří Mašínů. Do této doby byly veřejnosti předkládány spíše práce historicko – faktografického rázu, které činnost skupiny bratří Mašínů hodnotily na základě morálního a etického pojetí. Prostor pro navazující výzkum se nabízí ve zkoumání legitimacy komunistického režimu v Československu od roku 1953 dále, kde je pravděpodobné, že se režim stával stále více nelegitimním kvůli stoupajícím represím a popravám jedinců, kteří mají být v rámci společenství chráněni.

6. Seznam pramenů a literatury

7.1 Seznam literatury

- Balík, S., & Kubát, M. (2012). *Teorie a praxe nedemokratických režimů*. Praha: Dokořán, s.r.o.
- Bárta, M. (2017). K činnosti Lidových milicí v únoru 1948. *Paměť a dějiny*. 11 (4). p. 55-61
- Beetham, D. (1991). *The legitimation of Power*. New York: Palgrave
- Bureš, J. (2019). Prezident viník? Edvard Beneš a Únor 1948 v kontextu učebnic dějepisu. *Střed. Časopis pro mezioborová studia Střední Evropy 19. a 20. století*. 11 (1). p. 32–79
- Čapka, F., & Lunerová, J. (2012). *1948: Vítězný únor*. Praha: Cpress
- Dejmek, J. (2008). *Politická biografie českého demokrata: prezident republiky a vůdce národního odboje (1935–1948)*. Univerzita Karlova: Nakladatelství Karolium
- Hobbes, T. (2009). *Leviathan aneb látka, forma a moc státu církevního a politického*. Praha: Oikoymenh
- Houda, P., & Rataj, J. (2010). *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica
- Chalupová, M. (2011). *Nebojovali švestkovými knedlíky*. Brno: Computer Press a.s.
- Kábrt, J. (1957). *Latinsko český slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství
- Kačor, M. (2009). *Svědomí hrdinů: jiná tvář odbojové činnosti skupiny bratří Mašínů*. Rybka Publisher
- Kaplan, K. (1991). *Československo v letech 1948-1953*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství
- Kaplan, K. (1993). *Nekrvavá revoluce 1993*. Praha: Mladá fronta

- Kaplan, K. (1997). *Pět kapitol o únoru*. Brno: Doplněk,
- Kaplan, K. (2018). *Únor 1948*. Praha: Nakladatelství Epoque
- Kopeček, M. (2001). *Ve službách dějin, ve jménu národa. Historie jako součást legitimizace komunistických režimů ve střední Evropě v letech 1948-1950*.
- Locke, J. (1965). *Dvě pojednání o vládě*. Praha: Československá akademie věd,
- Masín, B. (2005). *Odkaz – pravdivý příběh bratří Mašínů*. Praha: Mladá fronta
- Mašín, C., Mašín, J., & Paumer, M. (2010). *Cesta na severozápad*. Praha: Academia
- McMann, K.M. (2016). *Developing State Legitimacy: The Credibility of Messengers and the Utility, Fit, and Success of Ideas*. *Comparative Politics*. Vol. 48 (4). p. 538–556
- Němeček, J. (1998). *Mašínové. Zpráva o dvou generacích*. Praha: Torst
- Padevět, J. (2018). *Odbojová skupina bratří Mašínů*. Praha: Academia
- Rambousek, O. (1990). *Jenom ne strach*. Praha: Nezávislé tiskové středisko
- Shriver, T. E., Adams, A. E., & Bray, L. A. (2019). *Political Power and Manufacturing Consent: The Case of the 1953 Plzeň Protests*. *The Sociological Quarterly*, 60(1), 26–45.
- Shriver, T. E., Adams, A. E., & Bray, L. A. (2019). *Political Power and Manufacturing Consent: The Case of the 1953 Plzeň Protests*. *The Sociological Quarterly*, 60(1), 26–45.

Simmons, A.J. (1999). Justification and Legitimacy. *Ethics*, Vol.109(4), p. 739-771

Simmons, A.J. (2003). Justification and Legitimacy: Essays on Rights and Obligations. *Law and Philosophy*, Vol.22 (2), p. 195-216

Veber, V. (2013). Rok 1953 a Východní Evropa. *Paměť a dějiny*. 7 (03). p. 3-14

7.2 Seznam pramenů

„Odboj třetí – protikomunistický 2008/7/31). Česká televize. Retrieved from: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1446320-odboj-treti-protikomunisticky>

Archiv České televize. (n.d.). Osmičkové květny. Retrieved from: https://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288585-archiv-ct24/218411058210019/cast/622918/_ (15.6.2023)

Bárta, M. (2017). K činnosti Lidových milicí v únoru 1948. *Paměť a dějiny*. 11 (4). p. 55-61

Bureš, J. (2019). Prezident viník? Edvard Beneš a Únor 1948 v kontextu učebnic dějepisu. *Střed. Časopis pro mezioborová studia Střední Evropy* 19. a 20. století. 11 (1). p. 32–79

Český statistický úřad/A, (n.d.) Výsledky voleb do ústavodárného Národního shromáždění v roce 1946 na území České republiky. Retrieved from: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008k018.pdf/0e71fa93-c8e0-479a-9644-11d34f80f014?version=1.0> (15.6.2023)

Český statistický úřad/B, (n.d.). Právní úprava voleb do Národního shromáždění v roce 1948. Retrieved from: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008k020.pdf/bf986bce-0610-4a52-beb1-15af2a966fe0?version=1.0> (15.6.2023)

Český statistický úřad/C. (n.d.). Výsledky voleb do ústavodárného Shromáždění na území České republiky. Retrieved from: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008k018.pdf/0e71fa93-c8e0-479a-9644-11d34f80f014?version=1.0> (15.6.2023)

Dejmek, J. (2008). Politická biografie českého demokrata: prezident republiky a vůdce národního odboje (1935–1948). Univerzita Karlova: Nakladatelství Karolium

Fabbiene, P. (2010/4/29). Political legitimacy. Retrieved from: <https://plato.stanford.edu/entries/legitimacy/#PurProConDemLeg> (29.3.2023)

Grygera, F. (2023/2/25). Vítězný únor 1948: Převrat, který na 40 let uvrhl zemi do temnoty. Retrieved from: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/magazin-historie-vitezny-unor-1948-226286>(15.6.2023)

Koudela, Z. (2018/2/26). Ústava a demise v únoru 1948. Česká justice. Retrived from:<https://www.ceska-justice.cz/blog/ustava-demise-unoru-1948/> (15.6.2023)

Krejčířík, M. Volby 1946. retrived from: https://www.totalita.cz/volby/volby_1946.php (4.4.2023)

Machala. J. (2013). Retribuce a parlamentní volby 1946. Retrived from: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1302/039-051.pdf> (15.6.2023)

Marek, P. (n.d.). Protikomunistické demonstrace v Československu v roce 1953. Ústav pro studium totalitních režimů. Retrived from: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/publikace/securitas-imperii/no24/009-034.pdf> (15.6.2023)

Muzeum města Prahy. (n.d.). Šest dní, které rozhodly o republice. Retrieved from: <https://www.muzeumprahy.cz/vzdelavani-muzeum-on-line-webove-vystavy-historie-prahy-unor-1948-v-praze/#den-ctvrty>(15.6.2023)

Národní archiv/A. (n.d.) Košický vládní program. Retrived from: <https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2021/04/labyrinth-1945-Kosicky-vladni-program.pdf> (15.6.2023)

Národní archiv/B. (n.d./). Únor 1948. Retrieved from: <https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2021/05/labyrinth-1948-Unor.pdf> (15.6.2023)

Poslanecká sněmovna České republiky/A. (n.d.) Předpis 231/1948 Sb. (n.d.). Retrieved from <https://www.psp.cz/sqw/text/sbirka.sqw?cz=231&r=1948> (15.6.2023)

Poslanecká sněmovna České republiky/B.(n.d.) Zákon o volbě ústavodárného Národního shromáždění č. 67/1946 Sb. Retrived from: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=67&r=1946> (15.6.2023)

Poslanecká sněmovna České republiky/C. (n.d.). Zákon č. 75/1948 Sb.Zákon o volbách do Národního shromáždění. Retrieved from: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=75&r=1948> (15.6.2023)

Poslední „svobodné“ parlamentní volby v ČSR. (n.d.). Paměť národa.
Retrieved from: <https://www.pametnaroda.cz/cs/posledni-svobodne-parlamentni-volby-v-csr> (15.6.2023)

Sokol, P. (2023/4/30) Zapomenutý protest: První evropská vzpoura proti komunistům proběhla před 70 lety v Prostějově. Retrieved from: <https://www.reflex.cz/clanek/historie/118543/zapomenuty-protest-prvni-evropska-vzpoura-proti-komunistum-probehla-pred-70-lety-v-prostejove.html> (15.6.2023)

Šmíd, M. (2021/2/25). Studenti protestovali proti nástupu komunistické diktatury. Marně. Retrieved from: <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/stalo-se/studenti-protestovali-proti-nastupu-komunisticke-diktatury-marne> (15.6.2023)

Špičková, P. (2023/6/1). Měnová reforma před 70 lety ožebračila lidi. Nic tak radikálního se podle historika už nemůže stát. Česká televize. Retrieved from: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3590453-menova-reforma-pred-70-lety-ozebracila-lidi-nic-tak-radikalniho-uz-se-podle-historika> (15.6.2023)

Únor 1948 – šli pomoc Benešovi, v Nerudovce je zastavila policie. (2012/2/25). Česká televize. Retrieved from: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1188773-unor-1948-sli-pomoci-benesovi-v-nerudovce-je-zastavila-policie> (15.6.2023)

Únor 1948 začal demisí 12 ministrů. Této fatalní chyby Gottwald využil. (2013/2/20). Česká televize. Retrieved from: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1116424-unor-1948-zacal-demisi-12-ministru-teto-fatalni-chyby-gottwald-vyuzil> (15.6.2023)

Únor přišel v květnu, jen to Češi v roce `46 nevěděli. (2016/5/16). Česká televize. Retrieved from: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1797560-unor-prisel-v-kvetnu-jen-cesi-v-roce-46-jeste-nevedeli> (17.6.2023)

Volby 1946. (n.d.). Poslanecká sněmovna České republiky. Retrieved from: https://www.psp.cz/files/pk/volby_1946.pdf (15.6.2023)

Vrána, K. (2021/3/29). Prostějovské jaro 1953. Retrieved from: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1142743803-reporteri-ct/221452801240011/0/76812-prostejovske-jaro-1953/> (15.6. 2023)